

VNS 1/2012 vp

**VALTIONEUVOSTON SELONTEKO VALTIONTALouden
KEHYKSISTÄ VUOSILLE 2013—2016**

Valtioneuvosto on antanut valtiontalouden kehukset vuosille 2013—2016

VALTIONTALouden KEHYKSET VUOSILLE 2013—2016

Valtioneuvosto on tänään, asian oltua valmistelevasti raha-asiainvaliokunnan käsiteltävänä, antanut valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 1 §:n ja valtiontalouden kehusehdotusten, talousarvioehdotusten sekä toiminta- ja taloussuunnitelmien laadintaperiaatteista 24 päivänä huhtikuuta 2003 annetun valtioneuvoston päätöksen nojalla valtiontalouden kehyspäätöksen seuraavasti:

Suomen kansantalous kohtaa tulevina vuosina joukon merkittävät haasteita. Väestön ikääntymisestä johtuen työn tarjonnan saatavuudesta on pidettävä erityistä huolta. Keskimääräistä matalamman talouskasvun aikana myös julkisen talouden vakauttaminen muodostuu haastavaksi.

Suomen kokonaistuotanto kasvoi 2,9 % v. 2011. Kasvua kertyi erityisesti ensimmäisellä vuosipuolikkaalla. Loppukesästä euroalueen ongelmamaiden talous heikkeni olennaisesti ja markkinoiden luottamus näiden kykyyn hoitaa velvoitteensa alentui merkittävästi. Osittain tämän seurauksena reaalityaloudellinen aktiviteetti hidastui nopeasti ja loppuvuoden kasvu oli vähäistä.

Kuluvana vuonna kokonaistuotanto kasvaa vajaan prosentin ja kasvu on pitkälti kotimaisen kysynnän varassa. Huolestuttavaa on vaihtotaseen pysyminen alijäämäisenä sekä vaihtosuhteen heikkeneminen. Taloudelliseen kasvuun liittyy lyhyellä aikavälillä useita riskitekijöitä.

Keskipitkän aikavälin peruslaskelman mukaan kokonaistuotanto kasvaa vuosina 2013—2016 keskimäärin vajaa 2 % vuodessa. Potentiaalisen tuotannon kasvun hidastuessa talouskasvu vaimenee asteittain runsaaseen 1 ½ prosenttiin vuoteen 2016 mennessä. Potentiaalisen tuotannon kasvu pohjautuu jatkossa pitkälti kokonaistuotavuuden kohenemiseen muiden tuotantopanosten, työpanoksen ja pääomakannan, supistuessa.

Demografisesta muutoksesta johtuen työvoiman ennustetaan supistuvan vähän verrattuna työikäiseen väestön määrään. Keskipit-

1. Talouskehitys ja finanssipolitiikka

källä aikavälillä työttömyysasteen ennustetaan alenevan kohti tasapainotasoaan ollen v. 2016 noin 7 ½ %. Kuluttajahinnat nousevat Suomessa keskipitkällä aikavälillä noin 2 % vuodessa eli kuitenkin vuosia 2010—2011 hitaammin.

Finanssimarkkinoiden kriisistä alkunsa saanut maailmantalouden taantuma iski voimakkaasti Suomen talouteen. Tämän seurauksena kuilu julkisen talouden menojen ja tulojen välille repesi poikkeuksellisen suureksi vuosina 2009—2010.

Taantuma jätti syvän ja pitkäkestoisen jäljen julkisen talouden rahoitusasemaan ja velkaan tilanteessa, jossa väestön ikääntyminen rasittaa julkista taloutta yhä enemmän. Toisin kuin useimmissa muissa kehittyneissä teollisuusmaissa Suomessa väestön ikääntyminen lisää julkisen talouden menoja ja leikkaa talouden tuotantopotentiaalin kasvua jo nyt.

Valtiovarainministeriön arvion mukaan julkisyhteisöjen rahoitusylijäämän pitäisi pysyä lähes 4 ½ prosentissa suhteessa kokonaistuotantoon keskipitkällä aikavälillä, jotta valtio, kunnat ja sosiaaliturvarahastot kykenisivät selviytymään laissa niille säädetystä velvoitteista myös pitkällä aikavälillä ilman että kokonaisverorasitusta täytyisi kiristää tai valtion ja kuntien velkaantuminen kiihtyisi.

Taantumien ja väestön ikääntymisen kautta talouden kasvuedellytyksille, kansalaisten hyvinvoinnille ja julkisen talouden kestäväydelle muodostuvat haasteet määrittävät hallituksen finanssi- ja talouspolitiikan toimintaympäristön.

Hallitus on asettanut tavoitteekseen valtiontalouden velan ja kokonaistuotannon suhteen kääntämisen selkeään laskuun vaalikauden loppuun mennessä sekä valtiontalouden tasapainottamisen mahdollisimman nopeassa aikataulussa. Tavoitteisiin pääsemiseksi hallitusohjelmassa sovittiin valtion tuloihin ja menoihin kohdistuvista sopeutustoimista ja sitoutumisesta talouden rakenteiden uudistamiseen niin, että edellytykset talouden ennusteita vahvemmalle kasvulle vahvistuvat. Tällä tavoin hallitus kuroo umpeen julkisen talouden kestävyysvajetta ja pyrkii varmistamaan, että Suomen valtion luottoluokitus säilyy parhaana mahdollisena. Hallitusohjelmaan kirjatut toimet kohentavat valtion rahoitusasemaa yhteensä noin 2,5 mrd. eurolla vuositasolla vuoteen 2015 mennessä.

Kun talouden näkymät synkkenivät, kävi ilmeiseksi, että tarvitaan lisäsopeutustoimia, jotta valtion taloudenpidolle asetetut tavoitteet saavutetaan. Pysyvät lisäsopeutustoimet kohentavat valtion rahoitusasemaa yhteensä noin 2,8 mrd. eurolla vuodesta 2016 lukien. Sovitut toimenpiteet alentavat nettomääräisesti (eli huomioiden säästöt ja lisäykset) valtion menoja vuoden 2015 tasolla 1,2 mrd. eurolla ja lisäävät nettomääräisesti (huomioiden veronkevennykset ja -kiristykset) valtion tuloja 1,2 mrd. eurolla. Tehdyillä päätöksillä parannetaan julkisen sektorin edellytyksiä hoitaa velvoitteensa kaikissa tilanteissa myös pitkällä aikavälillä.

Hallitusohjelma, lokakuun 2011 kehyspäätös, marraskuun 2011 raamisopimuksesta aiheutuneet vaikutukset valtiontalouteen sekä tämä kehyspäätös huomioon ottaen, hallitus on kaikkiaan nettomääräisesti päättänyt valtiontaloutta vahvistavista toimista, jotka ovat vajaa 5 mrd. euroa vuonna 2015 verrattuna edellisen vaalikauden viimeiseen kehyspäätökseen maaliskuulta 2011. Vaalikauden päättyessä sopeutus jakautuu tasaisesti valtion menoihin ja tuloihin kohdistuviin toimiin. Hallitus on päättänyt vaalikaudelle ajoittuvista määräaikaista toimenpiteistä, joten pysyvä sopeutus vuodesta 2016 lukien on vuoden 2015 tasoa korkeampi.

Julkisyhteisöjen rahoitusasema parani v. 2011, mutta oli edelleen vajaan prosentin alijäämäinen kokonaistuotantoon suhteutettuna. Rahoitusasemaa kohensi erityisesti valtiontalouden alijäämän pieneminen. Kuntien alijäämä kasvoi lievästi. Myös sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema heikkeni, mutta pysyi edelleen lähes 3 prosentissa kokonaistuotantoon suhteutettuna.

Kokonaistuotannon kasvun ei arvioida riittävän kääntämään valtiontaloutta selvästi vahvistuvalle uralle. Hallituksen toimet kohentavat valtion rahoitusasemaa, mutta rahoitusasema säilyy niistä huolimatta alijäämäisenä kehyskaudella. Sopeutustoimien ansiosta alijäämä kuitenkin pienenee ja valtionvelan kasvu taittuu suhteessa kokonaistuotantoon.

Kuntien talous pysyy kehyskaudella alijäämäisenä. Kun verotulot sekä tulonsiirrot valtiolta kunnille kasvavat aiempaa hitaammin, kustannuskuri ja keskimääräisen kunnallisveroprosentin nousu eivät riitä tasapainottamaan kuntien taloutta.

Työeläkelaitosten ylijäämä pienenee kehyskaudella, kun eläkeläisten määrä ja eläkemenot kasvavat. Ylijäämä yltää kuitenkin edelleen lähes 2 ½ prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon. Muiden sosiaaliturvarahastojen talous pysyy lähellä tasapainoa.

Vastuullisen, pitkäjänteisen ja taloudellista vakautta edistävän menopolitiikan varmistamiseksi hallitus on sitoutunut valtiontalouden menokehysksiin. Tämän kehyspäätöksen pohjana on hallituksen 5.10.2011 päättämä vaalikauden kehys, jota tarkistetaan vuosille 2013—2016.

Vaalikauden ensimmäisessä kehyspäätöksessä, 5.10.2011, päätettiin kehyksen piiriin kuuluvien menojen lisäpanostuksista ja säästöistä siten että kehysmenojen taso alenee 1,216 mrd. eurolla v. 2015 verrattuna maaliskuun 2011 kehyspäätökseen. Tässä kehyspäätöksessä hallitus toteuttaa lisäsopeutustoimet, jotka alentavat kehysmenojen tasoa vielä 1,23 mrd. eurolla vuoden 2015 tasolla. Kehysmenosäästöt vuodelle 2013 ovat 495 milj. euroa.

Kehyspäätöksessä 5.10.2011 päätettyä vaalikauden kokonaisuhtystasoa ja vuosittaisia kehystasoja korjataan alaspäin kehysmenoihin kohdistuvia lisäsäästöjä vastaavalla määrällä. Lisäksi osa sääs-

2. Valtiontalouden kehukset vuosille 2013—2016

töistä (indeksijäädytykset) alentaa kehyksen hintatasokorjausta. Hallitus on päättänyt lisäksi harkinnanvaraisesti alentaa vaalikauden kehystasoa 100 milj. eurolla v. 2013, 50 milj. eurolla v. 2014 sekä 50 milj. eurolla v. 2015. Kehyksen alentaminen, toisin kuin korottaminen, on mahdollista kesken vaalikauden heikentämättä kehyksen uskottavuutta.

**Vaalikauden kehys hallituksen lisäsäästöjen mukaisesti (vuoden 2012 hintatasossa),
milj. euroa**

	2012	2013	2014	2015
Vaalikauden kehys 5.10.2011	42 284	42 205	42 037	42 132
Kehysmenojen lisäsäästöt		-249	-488	-942
Harkinnanvarainen kehystason alentaminen		-100	-50	-50
Vaalikauden korjattu kehys 4.4.2012		41 856	41 498	41 140

Toisaalta hallitus päätti uusista kehykseen kuuluvien menojen lisäpanostuksista, jotka nousevat vuoden 2013 n. 160 milj. eurosta n. 200 milj. euroon v. 2015. Lisäpanostukset kohdistuvat mm. nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, aktiivoinnin lisäämiseen työllisyys- ja koulutuspoliittisilla toimilla sekä poliisin toimintaedellytysten turvaamiseen. Nämä lisäykset alentavat kehyksen liikkumatilaa eli ns. jakamatonta varausta.

Vuosien 2013—2016 kehyspäätöksessä on otettu huomioon vuoden 2013 alusta voimaan tuleva Yleisradion rahoitusuudistus. Vuonna 2013 otetaan käyttöön uusi, nykyisen televisiomaksun korvaava yleisradiovero. Yleisradioveron tuotto on tarkoitus tulouttaa valtion talousarvioon ja ohjata edelleen siirtona valtion televisio- ja radorahastoon. Sekä yleisradioveron vuositason tuotto että siihen perustuva rahastosiirto on mitoitettu 500 milj. euron suuruiseksi v. 2013. Tämän jälkeen rahastosiirron vuotuista tasoa on tarkoitus nostaa yhdistelmäindeksin perusteella, jossa kuluttajahintaindeksin paino on yksi kolmannes ja ansiotasoindeksin paino kaksi kolmannesta. Tämänhetkisten hinta- ja kustannusennusteiden perusteella arvioiden määräraharave ja vastaavasti yleisradioveron tuottotavoite kohoaisi nimellisarvoltaan vajaalla 10 prosentilla vuosina 2013—2016. Valtioneuvoston 21.12.2011 tekemän periaatepäätöksen linjauksen mukaisesti rahastosiirtoa käsitellään talousarviossa kehyksen ulkopuolisena menoeränä. Kyse on poikkeuksesta hallitusohjelman kehysääntöön nähden.

Hinta- ja kustannus-
tasomuutokset sekä
rakenteelliset tarkistukset

Vaalikauden menokehyksen tasoa tarkistetaan vuosittain vastamaan kehyksen rakenteellisia muutoksia sekä hintatasossa tapahtuvia muutoksia.

Lokakuun 2011 kehyspäätös vuosille 2012—2015 asetettiin vuoden 2012 hinta- ja kustannustasossa lakisääteisesti ja sopimusperusteisesti indeksoitavien menojen osalta. Vuosien 2013—2016 kehyspäätös laaditaan vuoden 2013 hintatasossa. Lakisääteisesti indeksoiduttujen menojen arvioita tulisi korottaa vuotta 2013 koskevien

indeksimuutosarvioiden mukaisesti yhteensä 634 milj. eurolla. Vuoden 2013 indeksikorotuksessa otetaan kuitenkin huomioon valtionosuusindeksin jäädyttäminen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla (n. 61 milj. euroa v. 2013), yliopistoindeksin jäädyttäminen (n. 45 milj. euroa v. 2013) sekä lapsilisien indeksikorotuksen jäädyttäminen (n. 40 milj. euroa v. 2013). Lakisäätteiset indeksikorotukset ovat siten yhteensä n. 488 milj. euroa v. 2013. Vaalikauden menokehyyksen kokonaistasoa tarkistetaan vastaavasti.

Tämän lisäksi hallitus on päättänyt aikaistaa eräiden etuuksien indeksikorotuksia tehtäväksi jo vuoden 2013 puolivälissä pienituloisten ostovoiman tukemiseksi. Korotus olisi yhteensä 45 milj. euroa, josta 26 milj. euroa olisi kehykseen kuuluvan lakisäätetyn indeksikorotuksen aikaistamista. Vuoden 2013 kehystasoon tehdään siten aikaistettu 26 milj. euron korotus, joka otetaan vastaavasti huomioon lakisäätetystä hintakorjausta alentavana tekijänä vuodelle 2014 vuosien 2014—2017 kehyspäätöstä laadittaessa.

Lisäksi on päätetty jäädyttää puolustusvoimien materiaalihankintojen indeksikorotukset vuodelta 2015.

Kehyksen kokonaistasoa korjataan myös sopimusperusteisten korotusten mukaisesti vastaamaan mm. raamisopimuksen yhteydessä sovittuja palkkaustarkistuksia noin 164 milj. eurolla v. 2013 ja noin 182 milj. eurolla vuodesta 2014 lukien.

Muut kuin lakisäätetysti tai sopimusperusteisesti indeksisidotut kehysmenot hintakorjataan vuoden 2013 hinta- ja kustannustasoon menojen taloudellisen laadun painorakenteen mukaisesti s.e. kunakin menoerän korjaamisessa käytetään sitä parhaiten kuvaavaa indeksienmuutosta (kokonaisuutos 272 milj. euroa). Vuoden 2013 hinta- ja kustannustasotarkistusta on tarkasteltu tarkemmin liitteessä 1.

Vuoden 2013 kehystasoa korjataan lisäksi kehyksen rakenteellisia muutoksia vastaavasti yhteensä -38 milj. eurolla. Kaikki kehyksen rakennekorjaukset on esitetty liitteessä 1.

Tarkistettu vaalikauden kehys 2013—2015 (v. 2013 hintatasossa), milj. euroa

	2013	2014	2015
Vaalikauden korjattu kehys 4.4.2012	41 856	41 498	41 140
Hinta- ja kustannustasotarkistukset	984	970	969
Rakennemuutokset	-38	-149	-102
Tarkistettu vaalikauden kehys	42 801	42 319	42 007

Kehyksen kuuluvien menojen taso v. 2013 on noin 42,4 mrd. euroa, mikä on noin 0,4 mrd. euroa enemmän kuin vuodelle 2012 on budjetoitu. Kehysmenot alenevat vuoden 2013 tasolta vaalikauden aikana noin 1,2 mrd. eurolla vuoteen 2016 mennessä. Lokakuun 2011 kehyspäätökseen verrattuna vuosien 2013—2015 hallinnonalojen kehysmenot ovat vuosittain keskimäärin reilut 200 milj. eu-

Kehysmenojen kehitys
2013—2016

Kehyksen ulkopuoliset menot

roa suuremmat. Suurin korottava tekijä on hintatason muutos ja suurin alentava tekijä hallituksen päättämät lisäsäästöt.

Hallinnonalojen menot alenevat reaalisesti kehyskaudella 2013—2016 keskimäärin noin 1 % vuosittain. Nimellisesti hallinnonalojen menot kasvavat keskimäärin reilut 1 % vuodessa.

Menosääntö asettaa enimmäismäärän pääosalle, noin neljälle viidennekselle, talousarviomenoista. Valtion budjettimenoista menosäännön ulkopuolella ovat lähinnä suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, jotka kuitenkin luetaan kehyksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta. Lisäksi kehyksen ulkopuolelle jäävät mm. valtionvelan korkomenot, arvonlisäveromenot, finanssisijoitukset sekä menot, joissa valtio toimii teknisenä ulkopuoliselta saatavan rahoitusosuuden välittäjänä.

Kehyksen ulkopuolisia menoja ovat:

- työttömyysturvamenot, valtion osuus toimeentulotukimenoista, palkkaturva ja asumistuki (mainitut menot luetaan kuitenkin kehyksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta)

- korkomenot

- valtion päättämien veromuutosten (ml. sosiaalivakuutusmaksujen) mahdolliset kompensatiot muille veronsaajille

- teknisesti välitettyjä suorituksia ja ulkopuolisilta saatavia rahoitusosuuksia määrältään vastaavat menot

- veikkausvoittovaroja, tolopeleistä saatavia tuloja ja Raha-automaattiyhdistyksen tuloutusta vastaavat menot

- finanssisijoitusmenot

- arvonlisäveromenoihin osoitetut määrärahat

Osakkeista mahdollisesti saatavista myyntituloista yli 400 milj. euroa vuodessa ylittävistä osasta voidaan käyttää enintään 150 milj. euroa kertaluonteisiin kestävästä kasvua tukeviin infra- ja osaamisinvestointeihin. Päästöoikeuksien huutokaupoista valtiolle kertyneitä tuloja saa kehyksen estämättä käyttää kertaluonteisiin ilmastotoimien ja kehitysyhteistyön menoihin.

Jos menojen taso lisätalousarvioiden jälkeen jää kehystason alle, voidaan erotus, kuitenkin enintään 200 milj. euroa, käyttää seuraavana vuonna kertaluonteisiin menoihin kehyksen estämättä.

Mikäli talouskasvu osoittautuu ennakkoon arvioitua nopeammaksi, käytetään kasvun myötä kasvaneet tulot ja pienentyneet menot ensisijaisesti valtion velkaantumisen vähentämiseen. Mikäli ennen vuotta 2015 valtion velan bruttokansantuoteosuus kääntyy selkeään laskuun, voidaan parantuneesta fiskaalisesta asemasta enintään 30 % käyttää menolisäyksiin hallituksen strategisten päämäärien mukaisesti.

Kehyksen ulkopuolelle jäävien menojen arvioidaan olevan noin 11,8 mrd. euroa v. 2013, mikä on noin 1,1 mrd. euroa enemmän kuin vuodelle 2012 budjetoidut kehyksen ulkopuoliset menot (ml.

lisätalousarvioesitys). Vuoteen 2016 mennessä kehyksen ulkopuoliset menot alenevat noin 11,4 mrd. euroon. Kehyksen ulkopuolisia menoja kehyskaudella lisää valtionvelan korkomenojen kasvu, mutta toisaalta mm. finanssisijoitusmenot alenevat viennin jälleerahoituksen menojen poistuessa.

Suhdanneluonteiset työttömyysturva, asumistuki ym. menot ovat v. 2013 noin 226 milj. euroa vuodelle 2012 budjetoitua korkeammat, mutta alenevat kehyskauden kuluessa. Suhdanneluonteiset menot ovat vuosittain noin 270—470 milj. euroa korkeammalla tasolla kuin lokakuun kehyspäätöksessä. Tämä johtuu lähinnä suhdanneennusteen heikkenemisestä, raamisopimuksen myötä tehdyistä työttömyysturvamenoihin vaikuttavista muutoksista sekä perusturvan parantamisesta lokakuun kehyspäätöksessä arvioitua enemmän. Em. perustemuutosten kehysvaikutus otettiin teknisesti huomioon vaalikauden kehystasossa alentamalla menokehystä perustemuutosten kustannuksia vastaavilla summilla (ks. liite 1).

Finanssisijoitusmenot alenevat kehyskaudella vuoden 2013 noin 1,1 mrd. eurosta noin 120—170 milj. euroon vuosina 2015—2016. Viennin jälleerahoitukseen ja alusluottoihin on varattu 640 milj. euroa vuodelle 2013 ja 850 milj. euroa vuodelle 2014.

Korkomenoarvio vuodelle 2013 on noin 2,1 mrd. euroa, josta sen ennakoitaan nousevan noin 2,9 mrd. euroon vuoteen 2016 mennessä. Korkomenoarvio on kuitenkin noin 0,6—0,8 mrd. euroa matalampi kuin lokakuun kehyspäätöksessä johtuen alentuneesta korkotasoarviosta.

Valtiontalouden kehykset hallinnonaloittain sekä arvio kehyksen ulkopuolisista menoista vuosina 2013—2016, milj. euroa vuoden 2013 hinta- ja kustannustasossa

Hallinnonala	2013 Kehys	2014 Kehys	2015 Kehys	2016 Kehys
23. Valtioneuvoston kanslia	77	76	76	76
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	6	6	6	6
Yhteensä	83	82	82	82
24. Ulkoasiainministeriö	1 258	1 251	1 226	1 257
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	28	28	28	28
Yhteensä	1 286	1 279	1 255	1 286
25. Oikeusministeriö	806	823	813	798
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	55	55	55	55
Yhteensä	861	878	868	853
26. Sisäasiainministeriö	1 231	1 163	1 132	1 133
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	84	84	84	84
Yhteensä	1 315	1 248	1 216	1 217
27. Puolustusministeriö	2 449	2 389	2 294	2 288
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	335	326	315	313
Yhteensä	2 783	2 715	2 609	2 601
28. Valtiovarainministeriö	15 126	15 123	15 109	14 991
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	1 513	1 517	1 676	1 698
Yhteensä	16 639	16 641	16 784	16 689

Valtiontalouden kehykset hallinnonaloittain sekä arvio kehyksen ulkopuolisista menoista vuosina 2013—2016, milj. euroa vuoden 2013 hinta- ja kustannustasossa

29. Opetus- ja kulttuuriministeriö	6 056	5 960	5 887	5 881
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	558	561	616	571
Yhteensä	6 614	6 520	6 502	6 452
30. Maa- ja metsätalousministeriö	1 815	1 797	1 762	1 701
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	890	896	906	859
Yhteensä	2 705	2 692	2 667	2 560
31. Liikenne- ja viestintäministeriö	2 083	1 879	1 902	1 806
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	903	857	873	860
Yhteensä	2 985	2 736	2 776	2 666
32. Työ- ja elinkeinoministeriö	2 461	2 381	2 355	2 216
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	1 403	1 294	405	403
Yhteensä	3 864	3 676	2 760	2 619
33. Sosiaali- ja terveysministeriö	8 651	8 658	8 670	8 746
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	3 877	3 638	3 535	3 511
Yhteensä	12 528	12 296	12 205	12 257
35. Ympäristöministeriö	243	233	229	211
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	11	11	11	11
Yhteensä	254	245	241	222
36. Valtionvelan korot	-	-	-	-
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	2 093	2 342	2 649	2 941
Yhteensä	2 093	2 342	2 649	2 941
Hallinnonalojen kehykset yhteensä¹⁾	42 435	41 907	41 624	41 271
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista yhteensä	11 772	11 630	11 173	11 355
Päälukot yhteensä	54 207	53 537	52 797	52 626
Vaalikauden kehys	42 801	42 319	42 007	
— Hallinnonalojen kehykset yhteensä ¹⁾	42 435	41 907	41 624	
— Lisätalousarviovaraus	200	200	200	
— Jakamaton varaus	166	211	184	

¹⁾ Päälukot 21 ja 22 sisältyvät loppusummaan.

3. Valtiontalouden kehykset hallinnonaloittain vuosille 2013—2016

Valtiontalouden kehysten valmistelun lähtökohtana on ollut 5.10.2011 annettu kehyspäätös. Menojen ja verojen lisäsopeutuksen tarve on tässä kehyspäätöksessä tarkistettu hallitusohjelman mukaisesti.

Kehyksiin sisältyy keskusjärjestöjen 25.11.2011 tekemän raamisopimuksen mukaisen valtion virka- ja työehtosopimusratkaisun vaikutus, joka on 164 milj. euroa v. 2013 ja 182 milj. euroa vuosittain vuosina 2014—2016.

Suomen ulkoisen edustautumisen rakennetta ja toimintatapoja uudistetaan edelleen. Tämä toteutetaan mm. karsimalla päällekkäiset edustustot, yhdistämällä eri sektoreiden toimijoiden edustautumiset aina, kun se on mahdollista, lisäämällä yhteisiä toimintoja ja yhteistä edustautumista Pohjoismaiden ja muiden EU-maiden kanssa. Ulkoasiainhallinto karsii matkustamisen määrää ja delegaatioiden kokoa ja hyödyntää paikalta palkattua henkilöstöä tehokkaammin ja monipuolisemmin.

Määrärahoissa on huomioitu Suomen pyrkiminen YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvaksi jäseneksi 2013—2014 sekä mahdollinen jäsenyys neuvostossa. Lisäksi on huomioitu turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (2009) linjaukset, siviilikriisinhallintastrategia (2008) ja rauhanvälityksen toimenpideohjelma (2011) sekä lähialueyhteistyön uudistaminen. Sotilaallisen kriisinhallinnan määrärahoissa on vuodesta 2014 eteenpäin huomioitu operaatioissa toimivan henkilöstön määrän vähentäminen ja Unifil-johtovastuun tarkistaminen.

Hallitusohjelman mukaisesti lähialueyhteistyön keskeisiä tavoitteita ovat ydinturvallisuus, ympäristön tilan parantaminen ja tartuntatautien ehkäiseminen. Kehyskaudella siirrytään lähinnä monenkeskiseen alueelliseen yhteistyöhön sekä hallituksen Venäjä-toimintaohjelman tavoitteiden tukemiseen. Suomen rahoituksella voidaan edistää muun kansainvälisen rahoituksen ohjautumista Suomen kannalta tärkeisiin monenvälisiin hankkeisiin lähialueilla. Suomen ja Venäjän väliseen säteily- ja ydinturvallisuusyhteistyöhön osoitettava määräraha siirrettiin vuoden 2012 talousarviossa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle.

Kansainvälisen aineiston tietoturvan kehittämistä jatketaan yhteistoiminnassa julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniikan (JulkiICT) toiminnon ja ulkoasiainministeriön kanssa. Kehyskauden aikana selvitetään hankkeen jatko valtiorahallinnon yhteisten linjausten mukaisena.

Hallituksen tavoitteena on varmistaa kehitysyhteistyön määrärahakehitys, jonka puitteissa tavoite 0,7 % osuus bruttokansantulosta ja Suomen kansainväliset sitoumukset voidaan saavuttaa. Kehyspäätöksessä on otettu huomioon hallitusohjelman menosäästöjen mukainen kehitysyhteistyömäärärahojen jäädytys siten, että vuosien 2013—2014 varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahat ovat euromääräisesti v. 2012 tasolla. Vuodesta 2015 tasoa alennetaan siten, että aiempaan kehystasoon verrattuna varsinaisen kehitysyhteistyön määräraha on 30 milj. euroa aiempaa kehystasoa alempi osana valtiontalouden sopeutustoimia. Tämä johtaa hyvin todennäköisesti kehitysyhteistyömäärärahojen BKTL-osuuden alenemiseen ao. vuosina. Hallituskauden puolivälissä ohjataan kuitenkin päästöoikeuksien huutokaupasta saatuja tuloja ilmasto- ja kehitysyhteistyön määrärahojen tukemiseen ja kehitysyhteistyön määrärahojen jatkamiseen.

3.1. Hallinnonala- kohtaiset linjaukset **Ulkoasiainministeriön hallinnonala**

**Oikeusministeriön
hallinnonala**

tysyhteistyöhön. Tässä yhteydessä tavoitteena on kehitys yhteistyömäärärahojen BKTL-osuuden nousu hallituskaudella.

Valtiontaloudessa toteutettavat menoleikkaukset sekä muun muassa tietotekniikka- ja toimitilakustannusten kasvusta johtuvat menopaineet edellyttävät oikeuslaitoksessa ja rikosseuraamusalalla merkittäviä sopeuttamistoimia. Hallitusohjelmassa asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi on myös tehtävä toiminnallisia ja rakenteellisia uudistuksia sekä selvitettävä tulorahoituksen lisäämismahdollisuudet.

Oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentämiseksi ja oikeusturvan laadun parantamiseksi laadittavassa oikeusturvaohjelmassa linjataan oikeuslaitoksen kehittämisen suuntaviivat. Poliisin, syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten yhteistyötä tehostetaan rikosasioiden käsittelyketjussa. Luodaan edellytykset huoltajusriitojen nopeammalle ja sekä vanhempien että lapsen kannalta paremmalle ratkaisulle ns. Follo-mallin käyttöä laajentamalla. Tuomioistuinlaitoksen rakenteellista uudistusta jatketaan vähentämällä hovi- ja hallinto-oikeuksien lukumäärää. Keskitetään teollis- ja tekijänoikeusasioiden käsittely Patentti- ja rekisterihallituksen valituslautakunnasta ja käräjäoikeuksista markkinaoikeuteen 1.9.2013 lukien. Yleisille tuomioistuimille ja syyttäjälaitokselle on tarkoitus rakentaa työskentelyä tehokkaasti tukeva aineistopankki-tietojärjestelmäkokonaisuus. Pikaluotoista johtuvien haittavaikutusten vähentämiseksi valmistellaan uutta lainsäädäntöä. Turvapaikka-asioiden joutuisan käsittelyn turvaamiseksi korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja Helsingin hallinto-oikeudessa osoitetaan 1,0 milj. euron vuosittainen lisäys vuosina 2013—2015.

Rikosseuraamuslaitoksessa tavoitteena on lisätä avolaitospaikkojen määrää hienokseltaan siten, että suunnittelukauden lopussa 35 % kaikista vankipaikoista on avolaitospaikkoja. Viimeistenkin paljusellien poistamiseksi käytöstä toteutetaan Hämeenlinnan vankilan ja Helsingin vankilan länsiselliosaston perusparannushankkeet. Hankkeisiin osoitetaan 2,5 milj. euroa v. 2016 lähtien. Rikosseuraamuslaitoksen keskeiset tietojärjestelmät tulevat elinkaarensa päähän viimeistään v. 2016, mikä aiheuttaa merkittävän riskin täytäntöönpanon luotettavuudelle. Vanhentuvat järjestelmät on tarkoitus korvata uudella asiakas- ja toiminnanohjausjärjestelmällä, mikä myös vähentää täytäntöönpanoon liittyvää kansliatyötä.

Hallituskauden lopussa annetaan ihmisoikeuspoliittinen selonteko ja v. 2016 uusi ihmisoikeustoimintaohjelma. Kielellisiä oikeuksia edistetään kansallisen kielistrategian pohjalta. Otetaan käyttöön kansalaisaloite ja sähköinen osallistumisympäristö. Valmistellaan demokratiaselonteko. Työ käynnistetään laadittavalla demokratiaarviolla.

Rajavartiolaitos toteuttaa meripelastushelikoptereiden huollon ja modifikaation vuosina 2013—2017 osana käynnissä olevaa helikopterikaluston uusimista.

Poliisin määrärahoihin osoitetaan kehyskaudella tasokorotus poliisin talouden tasapainottamiseksi ja toimintakyvyn varmistamiseksi. Lisäys on 12,0 milj. euroa v. 2013, 23,1 milj. euroa v. 2014, 30,1 milj. euroa v. 2015 ja 30,1 milj. euroa v. 2016. Lisäksi poliisi toteuttaa osana taloutensa tasapainottamista toimenpiteet, jotka merkitsevät menotason alentumista v. 2016 yhteensä 35 milj. eurola. Näiden toimenpiteiden ja määrärahojen tasokorotuksen seurauksena poliisin palveluksessa olevien henkilöiden määrän arvioidaan jonkin verran vähenevän. Vähennys pyritään mahdollisimman laajasti kohdentamaan muuhun poliisin palveluksessa olevaan henkilöstöön kuin kenttä- ja rikostutkintatehtävissä toimiviin poliiseihin.

Poliisin toiminnallisten tulosten pitäminen edelleen hyvällä tasolla edellyttää, että seuraavat rakenteelliset ja tietotekniset kehittämistoimet toteutetaan:

— Käynnistetään poliisin palveluverkkouudistus, jolla parannetaan poliisin toimintavarmuutta sekä tilatehokkuutta karsimalla toimipisteiden määrää.

— Toteutetaan vuosina 2014—2015 koko poliisihallintoa (Poliisihallitus, valtakunnalliset yksiköt ja poliisilaitokset) koskeva hallintorakenteen uudistus (Pora III), jolla vahvistetaan poliisiyksiköiden toimintakykyä niiden määrää vähentämällä ja tehtäväkenttää uudelleen arvioimalla. Uudistuksen tavoitteena on toiminnan tehokkuuden lisääminen ja organisaation yksinkertaistaminen.

— Toteutetaan poliisin sähköisten palveluiden, erityisesti lupapalveluiden kehittämishanke rahoittamalla sitä valtionhallinnon yhteisen tuottavuusmomentin (28.70.20) määrärahasta.

— Toteutetaan poliisiasian toiminnanohjausjärjestelmähanke (Vitja) suunnitellussa aikataulussa vuoden 2014 alkuun mennessä.

— Käynnistetään automaattisen liikennevalvonnan kehittämishanke lähtökohtana kansallisessa älyliikenteen strategiassa esitetty hankesuunnitelma.

Toimenpiteiden toteutumista ja poliisin menojen kehittymistä arvioidaan vuosittain kehyspäätösten yhteydessä.

Poliisin, pelastustoimen, sosiaali- ja terveystoimen, Rajavartiolaitoksen, Puolustusvoimien ja Tullin käyttöön hankitaan vuosina 2012—2016 yhteinen kenttäjohtamisjärjestelmä, joka korvaa em. viranomaisten nykyisin käytössä olevat järjestelmät. Hankkeen rahoitukseen varaudutaan valtiokonsernin yhteisen tuottavuuden edistämismomentin määrärahan puitteissa sen jälkeen, kun asiasta on tehty yhteistoimintasopimus valtiovarainministeriön ja ao. ministeriöiden välillä.

Poliisin sähköisten palveluiden (erityisesti lupapalveluiden) kehittämisen rahoitukseen varaudutaan kehyspäätöksessä 2,85 milj. eurolla valtiokonsernin yhteisen tuottavuuden edistämismomentin

**Sisäasiainministeriön
hallinnonala**

määrärahan puitteissa sen jälkeen, kun asiasta on tehty yhteistointasopimus valtiovarainministeriön ja sisäasiainministeriön välillä.

Vähemmistövaltuutetun toimintamenoihin on lisätty 75 000 euroa kahden viran palkkausmenoihin.

Maahanmuuttoviraston määräaikaisen henkilöstön (40 henkilötyövuotta) edelleen palkkaamiseen osoitetaan 2,7 milj. euroa vuosittain v. 2015 loppuun asti.

Puolustusministeriön hallinnonala

Puolustusvoimauudistus toteutetaan vuosina 2012—2015 hallitusohjelman mukaisesti. Tavoitteena on Suomen puolustuskyvystä huolehtiminen ja pysyvien kustannussäästöjen aikaansaaminen.

Kehyspäättöksen mukaisten menosäästöjen lisäksi puolustushallinnon on varauduttava sisäisiin kustannuspaineisiin. Kehyspäättöksessä siirretään puolustusvoimien toimintamenoihin määrärahoja puolustusmateriaalihankinnoista kehyskaudella vajaa 236 milj. euroa toiminnan tason turvaamiseksi, puolustusvoimauudistuksen toimeenpanon rahoittamiseksi sekä meno- ja kustannuspaineiden kattamiseksi. Tilanne edellyttää huomattavia sopeuttamistoimia sekä merkittäviä rakenteellisia ja toimintatavan muutoksia.

Puolustushallinto jatkaa sopeuttavia toimia menosäästöjen aikaansaamiseksi, menopaineiden hallitsemiseksi ja uudistuksen toteuttamiseksi. Reserviläiskoulutusta, harjoitustoimintaa sekä lento- ja alustoimintaa jatketaan supistetulla tasolla. Asevelvollisten koulutuksen laadusta ei tingitä. Materiaalisessa suorituskyvyssä rajoitetaan uudistuksen suunnitteluvaiheessa vain ylläpitoon ja maltilliseen ajantasaistamiseen voimassa olevista sitoumuksista kiinni pitäen. Kiinteistöinvestoinnit kohdennetaan vain ylläpitoon ja maltilliseen ajantasaistamiseen pl. terveysperusteiset kiinteistöinvestoinnit. Poikkeusolojen toiminnan tarve on ensisijainen peruste infrastruktuurin kehittämiseksi. Alueista ja toimitiloista luovutaan kokonaisuuksina. Kriisinhallintaoperaatioissa toimivan henkilöstön määrää vähennetään ja Libanonin kriisinhallintaoperaation johtovastuuta tarkistetaan. Puolustusvoimien henkilöstön määrä, rakenne ja osaaminen mukautetaan palvelemaan sodan ajan joukkojen tarvetta ja puolustusvoimien tehtäviä sekä puolustusjärjestelmän pitkäjänteistä kehittämistä. Henkilöstötavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet suunnitellaan ja valmistellaan puolustusvoimauudistuksen sekä seuraavan turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä. Sotilaalliseen kriisinhallintaan ja muiden viranomaisten tukemiseen valmistaudutaan käytössä olevien resurssien puitteissa.

Valtiovarain- ministeriön hallin- nonala

Verohallinto on valmistellut mittavaa uudistusta, joka kattaisi kaikki nykyiset verolait ja niiden käsittelyä hoitavat verotusohjelmistot. Tämän ns. valmisohjelmistouudistukseen perustuvan toiminnanohjausjärjestelmän arvioidaan turvaavan parhaiten verotuksen pidemmän ajan häiriöttömän toiminnan.

Tullilaitos jatkaa EU:n laajuisten, sähköiseen tullaukseen liittyvien tietojärjestelmien kehittämistä kehyskaudella. Samalla tullilaitos uudistaa organisaatiotaan siirtymällä valtakunnalliseen yksitasoiseen organisaatioon.

EU:n uudistetun tullikoodeksin soveltaminen alkaa kesällä 2013. Uuden lainsäädännön keskeisin tavoite on EU:n kilpailukyvyyn lisäämiseksi helpottaa tavarankulkua ja tuottaa taloudentoimijoille kustannushyötyjä ottamalla laajalti käyttöön sähköisiä menettelyitä. Tämä edellyttää uusien yhteensopivien tietojärjestelmien käyttöönottoa jäsenmaissa.

Valtiokonttorin palvelussuhteiden rekisteröintiä, eläkemaksujen keräämistä ja tilittämistä Valtion eläkerahastolle sekä eläkemaksuihin liittyvien tarkastus- ym. tehtävien, eläketurvaan liittyvän aktuaari- ja tilastotoimen sekä ryhmähenkivakuutusta vastaavan edun siirtämistä Kevan hoidettavaksi valmistellaan siten, että siirto toteutetaan 1.1.2013 lukien. Samassa yhteydessä siirrettäviä tehtäviä Valtiokonttorissa hoitava henkilöstö siirtyy Kevan palvelukseen. Lisäksi kehyskaudella jatketaan Keva-siirron edellyttämää Valtiokonttorin toimintamenojen sopeuttamista nykyistä alhaisemmalle tasolle. Tätä varten vuosina 2013—2015 esitetään 1—5 milj. euron vuotuista määrärahaa viraston nettomenotason sopeuttamiseksi kehyspäätöksen tasoon kehyskauden päättymiseen mennessä.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksella on toimipaikka kuudella paikkakunnalla. Valtionhallinnon yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmän käyttöönotto ja käytön organisointi virastoille ja laitoksille aiheuttaa erityisesti pienten toimipisteiden osalta tarvetta tarkastella palveluverkon rakennetta, jotta välttytään lisäresurssitarpeelta. Palvelukeskuksen kustannusten kasvun hillitsemiseksi ja palvelukeskusuudistuksella tavoiteltavien hyötyjen varmistamiseksi kehyskaudella 2013—2016 valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus kehittää palveluverkkoa ja toimintojen sijoittumista eri paikkakunnille niin, että toimipaikkojen määrä supistuu 1—2 toimipaikalla.

Väestörekisterikeskuksen (VRK) kehusehdotukseen on lisäyksenä huomioitu muilta hallinnonaloilta aiheutuvat määrärahasiirrot vakiomuotoisten tietoluovutusten muuttuessa maksuttomiksi. Tämä nostaa VRK:n toimintamomentin tasoa n. 3 milj. euroa vuodessa.

Valtion eläkemenoennusteita on tarkennettu mm. alkavien eläkeiden osalta, mikä vaikuttaa menoja alentavasti vuosittain noin 129—255 milj. euroa vuosina 2013—2015. Hintatason tarkistus nostaa vastaavasti kehysmenoja ko. vuosina 114—120 milj. euroa.

Valtiokonsernin yhteiseltä tuottavuuden edistämismomentilta tuetaan eri hallinnonalojen keskeisten tietojärjestelmähankkeiden ja muiden kehittämishankkeiden rahoitusta kumulatiivisesti 140 milj. eurolla kehyskauden loppuun mennessä.

Indeksikorotus lisää kuntien valtionosuuksia 206 milj. eurolla v. 2013. Toisaalta valtionosuuksia pienentää peruspalvelujen valtionosuuden leikkaus, joka on määrältään 125 milj. euroa v. 2013, 250 milj. euroa v. 2014 ja 500 milj. euroa vuodesta 2015 lukien. Valtion osuuksissa on lisäksi huomioitu ansiotuloverotukseen tehtyjen muutosten kautta kuntien verotuloihin kohdistuvat vaikutukset. Kuntien järjestämiin peruspalveluihin ja niihin suoritettaviin valtionosuuksiin liittyviä asioita käsitellään kokonaisuutena kehyspäätöksen luvussa 5. Peruspalveluohjelma.

Kuntajakolain mukaan yhdistymisavustusten ja valtionosuusmenetysten kompensaaion maksaminen lakkaa vuodesta 2014. Viimeiset nykyisin mukaiset avustukset myönnetään v. 2013 toteutuille kuntien yhdistymisille ja viimeiset yhdistymisavustuserät maksetaan v. 2016.

Selvitetään mahdollisuudet kuntien velvoitteiden vähentämiseksi, normien joustavoittamiseksi ja kuntien taloustilanteen helpottamiseksi muilla keinoin. Tavoitteena on jäteveron tuoton ohjaaminen kunnille. Selvitetään tarve nostaa kiinteistöveron alarajoja. Jatketaan korotettua yhteisöveron jako-osuutta kunnille vuosina 2014—2015. Yhdistyville kunnille varaudutaan suuntaamaan muutostukea, jonka taso ja kohdennus päätetään osana rakennelain valmistelua. Tarvittava rahoitus ratkaistaan seuraavan kehyspäätöksen yhteydessä.

Maksujen Euroopan unionille arvioidaan kehyskaudella kasvavan nykyisellä rahoitusjärjestelmällä reaalisesti vuosittain noin 1,5 %. Tarkentuneen komission rahoituskehysesityksen maksuprofiiliin perustuvan laskentamallin mukaan Suomen maksuja on tarkistettu alaspäin 8 milj. euroa v. 2013 ja ylöspäin 92 milj. euroa v. 2015, jolloin Suomen maksuosuus nousee hieman yli 2 mrd. euroon.

Esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen, aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä taiteen perusopetuksen laadun parantamista jatketaan kehyskauden aikana. Toimenpiteinä ovat muun muassa perusopetuksen ryhmäkokojen pienentäminen, aamu- ja iltapäivätoiminnan lisääminen, kerhotoiminnan vakiinnuttaminen ja opiskeluhoillon vahvistaminen. Kehittämistoimiin kohdennetaan 34,6 milj. euron lisärahoitus kehyskaudella vuoteen 2015 mennessä. Perusopetuksen laadun parantaminen jatkuu myös v. 2016 saman tasoisena.

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirretään opetus- ja kulttuuriministeriöön sosiaali- ja terveysministeriöstä. Asia on esitetty tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tekstissä.

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaksi ottamisen perusteita uudistetaan siten, että perusasteen päättäneet ja ilman toisen asteen tutkintoa olevat voidaan valita ensin toisen asteen opiskelijavaliinnassa. Tavoitteena on, että uudistetut perusteet otetaan käyttöön v. 2013. Koulutukseen hakeutumista ja valintaa tehostetaan kehittä-

mällä ammatillisen ja lukiokoulutuksen sähköistä haku- ja koulutustietojärjestelmää.

Ammatillisen koulutuksen aloittajamäärää vähennetään 2 300 opiskelijalla asteittain v. 2014 lukien ja ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja runsaat 2 000 v. 2013 koulutustarve-ennakointien mukaisesti. Koulutuksen järjestäjä- ja oppilaitosverkkoa sopeutetaan alueiden väestökehitykseen.

Aikuiskoulutuksen määrärahoihin tehdään yhteensä 7,5 milj. euron vähennys vuodesta 2014 lukien. Vähennys kohdennetaan ei-tutkintoon johtavaan ammatilliseen lisäkoulutukseen sekä ammatillisten erikoisoppilaitosten valtionosuuksiin.

Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusta koskevat uudistukset sovitetaan valtionosuusuudistuksen aikatauluun. Varmistetaan ammattikorkeakoulujen uudistamisen eteneminen ja asetettujen tavoitteiden toteuttaminen. Valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksen aikataulussa arvioidaan miten ammattikorkeakoulujen rahoituksen siirto kunnilta valtiolle ja oikeushenkilöaseman muuttaminen toteutetaan. Uudistuksen tueksi valtio varautuu tekemään ammattikorkeakouluihin finanssisijoituksia v. 2015.

Vuodesta 2013 alkaen toteutetaan Taideyliopisto yhdistämällä Sibelius-Akatemia, Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulu. Taideyliopiston toimintaedellytykset turvataan olemassa olevan taloudellisen kehyksen puitteissa.

Opintotuki sidotaan indeksiin 1.9.2014 lukien.

Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuessa varaudutaan ateriatuen korotuksen (0,07 euroa) aiheuttamiin, noin 1,3 milj. euron lisämenoihin. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuessa varaudutaan matkalippujen hintojen noususta aiheutuvaan kustannusten nousuun. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuen myöntämisperusteita selkeytetään 1.8.2013 lukien.

Kulttuuripolitiikassa tavoitteena on hyvinvoinnin edistäminen, kirjasto- ja kulttuuripalveluiden tasa-arvoisen saatavuuden turvaaminen sekä kulttuurin ja luovien alojen työllisyyden vahvistaminen. Valtion kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kiinteistövarallisuuden hallinnanjärjestelyillä varmistetaan rakennusperinnön säilyminen. Museoviraston säästöä porrastetaan vuosina 2013—2014. Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti säätiöitetään vuodesta 2013 alkaen. Julkisen talouden kestävyysvajeen ja valtion velkaantumiskehityksen hallitsemiseksi valtionosuuksiin ja -avustuksiin teattereille, orkestereille ja museoille kohdistuvia säästöjä jatketaan v. 2015 jälkeen. Vastaavalla tavalla on menetelty myös muiden hallitusohjelman edellyttämien säästötoimenpiteiden osalta.

Veikkausvoittovarojen tuoton arvioitu kasvu on 1 % kunakin kehysvuonna. Budjetoitava osuus veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista jaetaan jakosuhdelain mukaisesti neljälle edunsaajal-

le (tiede, taide, liikuntatoimi ja nuorisotyö). Veikkausvoittovaroja on tarkoitus käyttää Helsingin Olympiastadionin peruskorjaukseen valtioneuvoston periaatepäätöksessä tarkemmin päätettävällä tavalla.

Nuorten työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön esitetään tasokorotusta siten, että määrärahan taso nostetaan 19,0 milj. euroon vuosina 2013—2015 ja 11,5 milj. euroon v. 2016. Määrärahalisäyksellä pyritään toiminnan turvaamiseen.

Hallinnonalan rakenteellisen kehittämisen uudistus toimeenpannaan. Uudistuksessa kehitetään hallinnonalan ohjausta, virastorakennetta, virastojen tehtäviä ja työnjakoa sekä yhteisiä palveluja. Rakenteellisen kehittämisen kautta toteutetaan yhteensä 15 milj. euron menosäästöt. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla valtionosuusindeksi ja yliopistoindeksi jäädytetään säästösyistä vuodeksi 2013. Tämä jäädytys ei koske teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuksia, joihin vuodelle 2013 tehtävä indeksikorotus rahoitetaan veikkausvoittovaroista.

**Maa- ja metsätalous-
ministeriön
hallinnonala**

Maataloutta, maaseudun kehittämistä ja kalataloutta tuetaan kansallisten ja EU:n yhteisten maatalous- ja kalastuspolitiikan tavoitteiden mukaisesti sekä EU:n rahoituksella että kansallisin varoin. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka ja kalastuspolitiikka sekä EU:n maaseutu- ja kalatalouden rakenneohjelmat uudistetaan vuodesta 2014 lukien. Näistä uudistuksista mahdollisesti aiheutuvia muutoksia ei ole ennakoitu nyt hyväksytyjen kehysten mitoituksessa. Uudistusten valmistelussa lähdetään kehysten mukaisesta kansallisen rahoituksen yhteismäärästä ja EU-rahoituksen mahdollisimman suuresta määrästä. EU-rahoituksen osalta tilanne selkeytyy v. 2013 EU:n lainsäädäntömuutosten ja unionin uuden ohjelmakauden rahoituskehysten täsmentyessä.

Maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen mitoituksessa on vaalikauden kehyspäätöksen mukaisesti otettu huomioon määrärahan käyttömahdollisuuksien väheneminen, joka johtuu kansallisiin tukiin liittyvistä Euroopan komission päätöksistä. Kehyspäätökseen sisältyy lisäksi v. 2010 päätetyn yhteensä 22 milj. euron maatalouden tilapäisen EU-kriisituen 11 milj. euron suuruisen loppuosan kattaminen maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen määrärahasta v. 2013. Lisäksi maa- ja puutarhatalouden kansallisessa tuessa on otettu huomioon hallitusohjelman mukaisena säästönä 25 milj. euroa v. 2013 ja 40 milj. euroa vuosina 2014—2016. Hallitusohjelman mukaisia säästöjä kohdentuu myös muihin maatalouden tukiin (sativahinkokorvaukset, ympäristötuki ja luopumistuet). Vuositasolla näiden säästöjen yhteismäärä on 20—30 milj. euroa. Lisäksi maatalouden viljelijätukia alennetaan 31 milj. eurolla v. 2015 ja 28 milj. eurolla v. 2016. Maatalousyrittäjien luopumistukijärjestelmään kohdistuu asteittain kasvava säästö, joka on 12 milj. euroa v. 2016. Luopumistukijärjestelmän ehtoja tarkistetaan 2013 lähtien luopu-

mistapojen osalta ja 2014 alkaen sukupolvenvaihdosluopumisen ikärajoja nostetaan.

Hallitusohjelman mukaan maatalouden rakennetuen riittävyys turvataan. Hallitusohjelman edellyttämä Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makera) toimivuutta, rakennetta ja asemaa koskeva arviointi tehdään v. 2012. Kehykseen ei sisälly siirtoa Maatilatalouden kehittämisrahastoon. Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotukeen kohdistuu asteittain kasvava lisäsäästö, joka on 12 milj. euroa v. 2016.

Hallitusohjelman mukaisiin maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan säästöihin sisältyy myös vesihuollon tuen rahoituksen säästö. Vuosina 2014—2015 säästöjä on kuitenkin supistettu suhteessa edelliseen kehyspäätökseen kohdistamalla 5 milj. euron lisäys viemäröinti-ohjelman toimenpiteiden tukemiseen haja-asutusalueiden jätevesiasetuksen määräajan takia. Vuoden 2016 määräraha jää puoleen kuluvan vuoden tasosta, jolloin vesistö- ja vesihuoltohankkeiden tukemisen mahdollisuudet ovat hyvin rajalliset.

Metsiin perustuvien elinkeinojen kilpailukyvyyn ja kannattavuuden parantamista jatketaan Kansallisen metsäohjelman uusilla linjauksilla ja toimenpiteillä. Hallitusohjelmassa sovittujen menosäästöjen vuoksi valtion vuotuinen tukirahoitus vähenee vaalikauden kehyspäätöksen mukaisesti yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöihin 10 milj. eurolla, pienpuun energiakäytön edistämiseen 9 milj. eurolla ja metsäluonnon hoidon edistämiseen 5 milj. eurolla kehyskauden loppuun mennessä. Yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöihin kohdistetaan 3 milj. euron, metsäluonnon hoidon edistämiseen 1 milj. euron ja Suomen metsäkeskukselle 1 milj. euron säästö kehyskauden loppuun mennessä. Määrärahojen niukentuessa tukijärjestelmien vaikuttavuuden ylläpito edellyttää tuettavien töiden, tukiehtojen ja tukitasojen tarkistamista.

Maanmittauslaitoksen organisaatiota kevennetään siirtymällä yksiportaiseen valtakunnalliseen toimintamalliin, mikä lisää koko laitoksen prosessien tehokkuutta ja tuottavuutta siten, että vuotuisena lisäsäästönä on otettu huomioon 3 milj. euroa vuodesta 2015 lukien.

Säästöä on kohdistettu myös kiinteistötoimitusten tukeen sekä hallinnonalan yhteistutkimuksen tukemiseen ja arviointeihin.

Määrärahojen kokonaistaso kohoaa vuosina 2013—2015 merkittävästi, runsaalla 500 milj. eurolla vuosittain, edelliseen kehyspäätökseen verrattuna. Pääosin tämä johtuu yleisradiotoiminnan rahoituksen uudistamisesta valtion talousarvion kautta ja vähäisemmältä osalta ulkopuolisen rahoituksen lisääntymisestä liikennehankkeissa sekä hinta- ja kustannustason muutosten huomioonottamisesta.

Hallinnonalalla toteutetaan tulevilla kehyskaudella merkittävä rakenteellinen muutos Yleisradion rahoitusuudistuksen myötä. Hallituksen pyrkimyksenä on turvata järjestelyllä Yleisradion julkisen palvelun kehittäminen ja riippumattomuus pitkäjänteisellä ja kestä-

**Liikenne- ja viestintä-
ministeriön
hallinnonala**

vällä tavalla. Asiaa on käsitelty tarkemmin luvussa 2. Valtiontalouden kehukset vuosille 2013—2016.

Kehyspäätöksen yhteydessä on päätetty kehyskaudella käynnistettävät liikennehankkeet. Kaikkiaan päätettiin 20 liikennehankkeen käynnistämisestä. Hankkeiden yhteenlaskettu kustannusarvio on 1,065 mrd. euroa; samalla päätettiin toteuttaa hanke E18 Hamina—Vaalimaa PPP-hankkeena, jonka investointikustannus on 240 milj. euroa. Edelliseen kehyspäätökseen verrattuna vähäisiä uudelleenkohdennuksia toteutettaisiin ennen muuta lykkäämällä hankkeen Savonlinnan keskusta, 3. vaihe toteutusta ja jatkettaessa ns. Pisara-radon kuluvaan vuoden talousarviossa alkavaa suunnittelurahoitusta vuosille 2013—2015 valtion ja Helsingin kaupungin yhteishankkeena. Rahoitusta tähän kaikkiaan 40 milj. euroa maksaamaan suunnittelutyöhön irrotettaisiin v. 2013 kuluvaan vuoden tapaan perusväylänpidosta ja kahtena seuraavana vuotena väyläkehittämiseen varatusta hankevarauksesta. Hallinnonalalla säästötoimenpiteet kohdistuvat investointivolyymin tarkistukseen 16 milj. eurolla v. 2014 ja 33 milj. eurolla vuodesta 2015 lukien. Perusväylänpidon rahoitusta vähennetään 11 milj. eurolla v. 2014 ja 22 milj. eurolla vuodesta 2015 lukien. Lisäksi valtionavustusta yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen supistetaan v. 2014 alkaen 3 milj. eurolla.

Hallitus teki myös periaatepäätöksen Pisara-radon toteuttamisesta, Riihimäki—Pasila radan 2. vaiheesta, Imatra—Luumäki kaksoisraiteesta sekä ratavälin parantamisesta Imatralta Venäjälle, joiden käynnistyminen ja menot ajoittuvat nykyisen kehyskauden jälkeiseen aikaan. Vuoden 2016 väyläinvestoinnit on kehyspäätöksessä mitoitettu valtion rahoitusosuuden osalta 370 milj. euron tasolle.

Valtio osallistuu myös Espoon ja Helsingin yhteishankkeena toteutettavan länsimetron rakentamiskustannusten rahoitukseen v. 2013 hintatasossa enintään noin 230 milj. euron valtionavustusvaltuuden puitteissa. Suurin osa, noin kolme neljännestä tästä avustuksesta maksettaisiin suunnitelmien mukaan kehyskauden vuosina rakentamisen edistymistä vuoden viiveellä seurailleen.

Valtioneuvoston kehyspäätöksessä 5.10.2011 liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla päätetyistä säästötoimenpiteistä toinen, merenkulun tuen alentaminen 20 milj. eurolla lykätään toteutettavaksi v. 2015.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla kehyskauden määrärahat ovat pääosin valtioneuvoston edellisen, 5.10.2011 tekemän kehyspäätöksen mukaisia lukuun ottamatta eräitä teknisluonteisia muutoksia sekä vuoden 2012 talousarviosta johtuvia muutoksia.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan tavoitteena on lisätä innovatiivisten, nopeasti kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten määrää. Vuoden 2012 ensimmäisessä lisätalousarvioesityksessä esitetään yhteensä 1 mrd. euron lainojen myöntämisvaltuutta viennin rahoi-

tukseen. Näistä lainoista arvioidaan nostettavan 400 milj. euroa v. 2013 ja 500 milj. euroa v. 2014, mikä on huomioitu kehyspäätöksessä.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikassa määrärahoja kohdistetaan hallitusohjelman mukaisesti työllisyyttä ja kasvua edistäviin toimiin, varsinkin pitkäaikaistyöttömien ja nuorten työllistymisen parantamiseksi. Aktivoinnin aikaistamiseksi ja lisäämiseksi työllisyysmäärärahoja lisätään kehyskaudella noin 15—45 milj. euroa vuosittain. Vastaavasti maahanmuuttajien kotouttamiseen ja työllisyysasteen lisäämiseen osoitetaan 5—20 milj. euron vuosittainen lisärahoitus kehyskaudella.

Patentti- ja rekisterihallituksen valituslautakunta lakkautetaan, minkä johdosta virastosta vähennetään kuusi henkilötyövuotta.

Energiapolitiikassa toteutetaan Euroopan unionin kasvihuonekaasujen vähentämistavoitteita ja uusiutuvan energian osuuden lisäämistavoitteita. Energiatuen myöntämisvaltuus on 45 milj. euroa vuodessa kehyskaudella, jonka lisäksi investointeja uusiutuvaan energiaan tuetaan varaamalla 20 milj. euron erillistuki merituulivoiman demohankkeelle vuodelle 2015. Lisäksi energiatuen määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuosina 2013—2016 kohdistuvia menoajoitusmuutoksia. Verrattuna edelliseen kehyspäätökseen uusiutuvan energian tuotantotuki on 20,2 milj. euroa korkeammalla tasolla v. 2014, 38,5 milj. euroa korkeammalla tasolla v. 2015 ja 6,8 milj. euroa korkeammalla tasolla v. 2016.

Työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan on kohdennettu menosäästöjä 31,7 milj. euroa v. 2013, 59,9 milj. euroa v. 2014, 78,6 milj. euroa v. 2015 ja 78 milj. euroa v. 2016.

Määrärahatasoon kehyskaudella vaikuttavat suhdanneluonteiset tekijät kuten mm. työttömyysasteen muutos, lakisääteiset indeksikorotukset sekä väestön rakenteeseen liittyvät tekijät.

Perusturvan varassa olevien aseman kohentamiseksi v. 2012 alusta lukien toteutettiin peruspäivärahan ja työmarkkinatuen 100 euron korotus, toimeentulotuen perusosan 6 prosentin korotus ja sen lisäksi yksinhuoltajan toimeentulotuen perusosan 10 prosentin korotus. Myös asumistuen tulorajaa korotettiin 100 eurolla. Nämä perusturvan parannukset lisäävät kehyskaudella valtion menoja noin 327 milj. euroa vuosittain.

Edellisen kehyspäätöksen mukaisesti asumistukijärjestelmää uudistetaan 1.1.2015 alkaen siten, että uudistus lisää yleisen asumistuen menoja vuositasolla yhteensä 60 milj. euroa. Samalla valtion toimeentulotukimenot alenevat vuositasolla 26 milj. euroa. Uudistuksen yhteydessä eläkkeensaajalapsiperheet siirretään eläkkeensaajien asumistuesta yleisen asumistuen saajiksi, josta aiheutuu vuositasolla 7,9 milj. euron säästö eläkkeensaajien asumistukimenoihin. Uudistuksen nettolisäys valtion menoihin on siten noin 26 milj. euroa.

**Sosiaali- ja terveysministeriön
hallinnonala**

Edellisen kehyspäätöksen mukaisesti lakisäätöisen sairausvakuutuksen lääkekorvausmenoja vähennetään ja matkakustannusten korvausten omavastuuta korotetaan 1.1.2013 lukien. Yksityiskohtaiset säästötoimenpiteet valmistellaan v. 2012. Uudistukset vähentävät vuositasolla valtion menoja 133 milj. euroa.

Veteraanien vanhuudenhuollon palveluiden kehittämisen tavoitteena on tukea kotona selviytymistä. Rintamaveteraanien kuntoutusmäärärahan perustasoja korotetaan 4 milj. eurolla, joka kohdennetaan puoliksi kuntoutukseen ja kotona selviytymisen kuntoutusmalliin. Lisäksi veteraanilisää korotetaan 1.1.2013 alkaen noin 50 eurosta 100 euroon kuukaudessa, jonka kustannus on valtiolle 2,2 milj. euroa v. 2013.

Valtion korvausta terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin lisätään 0,9 milj. eurolla v. 2013 ja tämän jälkeen 1,1 milj. eurolla vuodessa. Lisäys kohdennetaan Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille hammaslääkärien peruskoulutukseen kuuluvaan hoitoharjoitteluun. Hammaslääkärikoulutus aloitettiin Itä-Suomen yliopistossa v. 2010.

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirretään sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Siirtoon liittyen kaksi henkilötyövuotta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta siirtyy opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Varhaiskasvatuksen yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa tiivistetään.

Työmarkkinatuen tarveharkinta poistetaan puolison tulojen osalta, mikä madaltaa työllistymisen kynnystä ja vähentää perheiden köyhyyttä. Toimenpiteen kustannusvaikutus valtiolle on 31,9 milj. euroa v. 2013, 31,4 milj. euroa v. 2014, 28,1 milj. euroa v. 2015 ja 28,3 milj. euroa v. 2016.

Pitkäaikaistyöttömien aktiivoinnissa toteutetaan kokeilu vuosina 2013—2015, jossa päävastuu aktiivoinnista siirtyy kunnalle. Kokeilun yhteydessä toteutetaan nk. työllistymisbonuskokeilu, jossa pitkäaikaistyötön saa työllistymisen jälkeen pitää yhden kuukauden ajan työmarkkinatuen. Lisäksi asumistuen tarkistusjaksoa pidennetään kokeiluluonteisesti kuuteen kuukauteen. Kokeilujen kustannusvaikutus valtiolle on 8,3 milj. euroa vuositasolla. Lisäksi pitkäaikaistyöttömien kannustimia osallistua aktiivitoimiin lisätään säättämällä aktiiviajan korotusosat etuoikeutetuksi tuloksi toimeentulotuessa, joka lisää perustoimeentulotuen valtionosuutta 3,0 milj. euroa vuodessa.

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle esitetään runsaan 4,5 milj. euron vuotuista määrärahatasoa kehyskaudelle. Tämä merkitsee 0,77 milj. euron suuruista lisäystä verrattuna aiempaan kehykseen. Tarkoituksena on jo päätettyjen lainsäädännöllisten muutosten sekä toimintatapojen tarkistusten avulla vähentää valitusasioiden lukumäärää ja näin turvata se, että valitusten käsittelyajat pysyvät kohtuullisella tasolla.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen (FIMEA) toiminnan siirto Kuopioon tapahtuu vuoteen 2018 mennessä. Aikataulun tarkistuksen vuoksi siirrosta aiheutuvat määrärahatarpeet painottuvat vuosille 2015—2018.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenoihin lisätään kehyskaudella 0,63 milj. euroa vuodessa, mikä liittyy syöpärekisterin osana ylläpidettävän joukkotarkastusrekisterin kustannusten siirtoon valtion vastattaviksi.

Lääkäri- ja lääkintähelikopteritoimintaan esitetään 23,7 milj. euroa v. 2013. Toimintaa koskevaa valtion rahoitusmallia uudistetaan siten, että siirtymäajan jälkeen valtion rahoitus kohdennetaan kunnille osana valtionosuusjärjestelmän mukaista rahoitusta. Kehyskaudella varataan kuitenkin erillinen valtion korvaus lääkärihelikopteritoiminnasta vastaavalle hallinnointiyksikölle FinnHEMS Oy:lle.

Valtionavustusta kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeisiin (Kaste-ohjelma) vähennetään kehyskauden aikana asteittain siten, että vähennys on 5 milj. euroa vuosittain vuodesta 2015.

Kuntien järjestämiin peruspalveluihin ja niihin suoritettaviin valtionosuuksiin liittyviä asioita käsitellään kokonaisuutena kehyspäätöksen luvussa 5. Peruspalveluohjelma.

Raha-automaattiyhdistyksen (RAY ry) pelitoiminnan myönteisen tuottokehityksen vuoksi yhteisöille ja säätiöille jaettavaan RAY:n avustuksiin esitetään jaettavaksi 301 milj. euroa v. 2013. RAY:n tuottovaroista Valtiokonttorin kautta veteraaneille jaettavaksi määrärahaksi arvioidaan 98,3 milj. euroa v. 2013 ja muille yleiskatteisille momenteille 10 milj. euroa v. 2013.

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa kehysriihessä päätettyjen menosäästöjen yhteissumma on noin 137 milj. euroa kehyskauden loppuun mennessä vuoden 2013 kustannustasossa. Säästöt toteutetaan niin, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten toimeentulo turvataan. Lisäksi ALV-kannan nousuvuonna eräisiin etuuksiin tehdään indeksitarkistus jo vuoden puolivälissä pienituloisten ostovoiman tukemiseksi.

Suurin yksittäinen säästötoimenpide on lapsilisien indeksijääditys vuosina 2013—2015, joka säästää valtion menoja 40 milj. euroa vuoden 2013 kustannustasossa. Valtion korvauksiin maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksista tehdään 5 milj. euron vähennys ja valtion osuuksiin maatalousyrittäjän ja yrittäjien eläkelaista johtuvista menoista tehdään yhteensä 20 milj. euron vähennys. Sairaanhoidovakuutuksesta korvattavia menoja vähennetään siten, että valtion menot alenevat vuositasolla 20 milj. euroa.

Työmarkkinakeskusjärjestöjen työurasopimuksen linjausten toteuttaminen säästää valtionosuutta ansiopäivärahasta arviolta 10 milj. euroa vuodesta 2015 alkaen. Valtion rahoitusta terveydenhuol-

lon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen vähennetään kehyskauden loppuun mennessä yhteensä 5 milj. eurolla.

Hallinnonalan laitosten (THL, Työterveyslaitos) toimintamenoihin sekä sosiaalialan osaamiskeskusten valtionavustukseen kohdistetaan kehyskauden loppuun mennessä yhteensä 2,5 milj. euron säästö vuositasolla.

Raha-automaattiyhdistyksen tuottoa ohjataan 10 milj. euroa v. 2013, 20 milj. euroa v. 2014 ja 30 milj. euroa vuodesta 2015 alkaen yleiskatteisille momenteille. Pelitoiminnan myönteisen tuottokehityksen sekä veteraaneille ohjattavan määrärahan alenemisen vuoksi tuoton kohdennuksen yleiskatteisille momenteille ei arvioida alentavan yhteisöille ja säätiöille jaettavia avustuksia kehyskaudella. Jos tuottokehitys ei kuitenkaan kehity odotetusti, yhteisöille ja säätiöille jaettavia avustuksia alennetaan.

Ympäristöministeriön hallinnonala

Kehyskaudella ympäristöasioista ovat tärkeitä aktiivinen vaikuttaminen kansainväliseen ilmastopöytäkirjaan, neuvotteluihin, monitahoinen yhteistyö Itämeren tilan parantamiseksi sekä ympäristöä ja luonnon monimuotoisuutta ja kestävyttä turvaavat toimet kotimaassa. Rakennetussa ympäristössä korostuvat rakentamisen ja maankäytön energiatehokkuus sekä asuntomarkkinoiden sosiaalisen ja alueellisen tasapainon ja vakauden turvaaminen. Riittävä ja hyvää yhdyskuntarakennetta tukeva asuntotonttien kaavoitus on kasvukeskuksissa tärkeässä asemassa.

Vuosina 2013—2015 määrärahoja suunnataan hallitusohjelman mukaisesti vihreää taloutta edistävien hankkeiden rahoittamiseen sekä Etelä-Suomen metsien suojelun toimintaohjelman (METSÖ) jatkamiseen, aiempien suojeluohjelmien toimeenpanoon ja soiden suojeluun. Itämeren suojelun ja Metsähallituksen luontopalvelujen määrärahataso säilyy lähes ennallaan vuoteen 2016 asti. Vesienhoidon toteutusohjelman toimeenpanoa jatketaan ja riittävän öljyntorjuntavalmiuden ylläpitoon panostetaan.

Asuntopoliittisen toimenpideohjelman toteuttamisessa edetään ohjelman mukaisella laajalla rintamalla yhteistyössä kuntien kanssa ja sopeuttaen valtiontaloudellisia vaikutuksia omaavat toimenpiteet hallitusohjelman mukaisiin valtiontalouden tasapainottamisratkaisuihin. Asuntopoliittikan tukitoimet suunnataan erityisesti erityisryhmien asunto-olojen kehittämiseen ja kasvualueiden vuokra-asuntorakentamisen tukemiseen. Korjaus- ja energia-avustuksiin kohdistetaan kehyskaudella 15 milj. euron säästö. Avustuksia uusiutuvaa energiaa hyödyntävien lämmitystapojen käyttöönottamiseen ei enää myönnetä. Korjaus- ja energia-avustusten vaikuttavuus ja kohdentaminen arvioidaan uudelleen. Valtakunnallista kosteus- ja hometalkoot -toimintaohjelmaa jatketaan v. 2013 ohjelmalle päätetyn aikataulun mukaisesti. Asumisen ja rakentamisen e-palveluja kehittävä SAde-hanke etenee toteutusvaiheeseen.

Hallitusohjelman mukainen nuorten yhteiskuntatakuu tarjoaa jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikan viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Poikkihallinnollinen yhteiskuntatakuu toteutetaan täysimääräisesti vuodesta 2013 alkaen. Kehyskaudella 60 milj. euron vuosittaisesta lisäyksestä puolet kohdistuu työ- ja elinkeinoministeriön ja puolet opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Rahoitusta esitetään jatkettavaksi v. 2016. Muutoksiin rahoituksen määrässä ja kohdentamisessa tulisi kuitenkin varautua sen jälkeen, kun toiminnan tuloksia pystytään arvioimaan. Peruskoulun päättäneille nuorille valmistellaan koulutustakuu osana nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamista. Koulutuspaikkojen määrän ja alueellisen suuntaamisen yhtenä keskeisenä kriteerinä on koulutustakuun toteutuminen. Ammatillisen koulutuksen osalta nuorten yhteiskuntatakuuseen kohdistettuun lisärahoitukseen tehdään ajoitusmuutoksia siten, että v. 2015 taso nousee 8 milj. eurolla, mikä korvataan ponnostusten vähentämisellä vuosina 2013—2014.

Nuorten yhteiskuntatakuun lisäksi esitetään opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle kehyskaudella kohdennettavaksi v. 2013 27 milj. euroa ja vuosina 2014—2016 52 milj. euroa toimenpiteisiin, joilla voidaan purkaa ilman koulutusta jääneiden nuorten varantoa. Varanto on syntynyt siitä, että vuosittain noin 5 000 perusasteen päättäneitä nuorta on jäänyt vaille toisen asteen tutkintoon johtavaa koulutuspaikkaa. Vuosina 2013—2016 toteutettavan ohjelman tavoitteena on tarjota alle 30-vuotiaille, pelkän perusasteen koulutuksen varassa oleville mahdollisuus ammatillisen tutkinnon suorittamiseen. Ohjelman avulla lisätään näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta ja oppisopimuskoulutusta.

Hallitusohjelman mukaisesti harmaan talouden torjuntaan on vuosille 2012—2015 kohdistettu 20 milj. euron lisämääräraha, jolla tavoitellaan hallitusohjelmassa esitetyn arvion mukaisesti 300 milj. euron lisäystä verotuloihin. Oikeusministeriön hallinnonalalla tuomioistuinten, syyttäjälaitoksen ja ulosottolaitoksen voimavaroja kohdennetaan harmaan talouden torjuntaan. Valtiovarainministeriön hallinnonalalla harmaan talouden selvityskeskukseksi rakennetaan tiedonsiirto-kyselyrajapintasovellus, jonka avulla selvitykseen oikeutetut viranomaiset voivat tehdä selvityspyynnön sähköisesti verohallinnolle. Harmaan talouden torjuntaohjelmaa toteutetaan em. hallinnonalojen lisäksi myös sisäasiainministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hallinnonalalla.

Hallitusohjelmaan sisältyvän julkisen hallinnon atk-uudistuksen menosäästön (110 milj. euroa) kohdentaminen eri hallinnonalojen kesken ratkaistaan v. 2013 talousarvion ja vuosien 2014—2017 kehyspäätöksen yhteydessä. Vuonna 2013 toteutetaan 30 milj. euron, v. 2014 70 milj. euron ja v. 2015 110 milj. euron säästö.

3.2. Poikkihallinnolliset hankkeet

Työmarkkinakeskusjärjestöjen Suomen kilpailukyvyyn ja työllisyyden kasvun turvaamiseksi solmimaan raamisopimukseen liittyvien hallituksen toimien suorat vaikutukset valtiontalouteen ovat kehyskaudella vuosittain nettomääräisesti keskimäärin 340 milj. euroa. Verotuloja vähentävä vaikutus on keskimäärin hieman alle 190 milj. euroa vuosittain. Tulomuutoksia käsitellään tarkemmin luvussa 4. Tuloarviot ja valtiontalouden tasapaino. Raamisopimukseen liittyen määrärahoja lisäävät toimet ovat yhteensä keskimäärin noin 160 milj. euroa vuosittain. Valtiovarainministeriön hallinnonalalla energiaverotukeen vaikuttava energiaintensiivisen teollisuuden palautuksen kasvattamisen aikaistaminen vuodelle 2012 nostaa määrärahatasoa 120 milj. eurolla vuodesta 2013 alkaen. Lisäksi kunnille kompensoidaan ansiotuloverotuoton alenema, jonka arvioidaan olevan 36 milj. euroa vuosittain. Maataloudelle maksettavan palautuksen pienennys, 20 milj. euroa, myöhennetään vuosille 2015 ja 2016. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla raamisopimuksen toimeenpano lisää valtion menoja v. 2013 noin 200 milj. euroa ja muina kehysvuosina noin 40 milj. euroa. Valtio osallistuu lomautuspäivärahojen kustantamiseen vielä v. 2013. Sovitellun työttömyyspäivärahan lomautusta ja työaika-rajajoja koskevia ehtoja muutettiin ja vuorotteluvapaalain muutoksista luovuttiin v. 2012. Vuoden 2013 alusta lukien lomakorvausten jaksotuksesta luovutaan työttömyyspäivärahoissa ja isyysvapaata pidennetään kahdella viikolla. Jo päätettyjen toimenpiteiden lisäksi vuoden 2013 talousarvion yhteydessä arvioidaan koulutus- ja työhyvinvointi- sekä t&k-selvitysten toimenpiteet ja niiden mahdolliset vaikutukset valtiontalouteen.

Rajavartiolaitos, Tulli, Liikennevirasto ja Senaatti-kiinteistöt ovat valmistelleet hankesuunnitelman Imatran rajanylityspaikan kehittämiseksi. Hankesuunnitelma käsittää rajanylityspaikan tiealueiden ja kiinteistöjen laajentamisen ja varustamisen. Rajanylityspaikan kapasiteetti nostettaisiin neljään miljoonaan vuotuisen matkustajaan. Hankkeen toimeenpanotarve perustuu nykyisen ja näköpiirissä olevan rajaliikenteen hallittuun ja sujuvaan tarkastamiseen. Hanke parantaa myös Imatran rajanylityspaikan valmiuksia mahdolliseen EU:n ja Venäjän viisumivapauteen. Rajanylityspaikan kehittämisestä aiheutuvat lisämenot ovat kehyspäätöksessä kansallisen rahoitusosuuden osalta edellyttäen, että hankkeeseen saadaan muutoin rahoitus EU:n ENPI-ohjelmasta (European Neighbourhood and Partnership Instrument). Tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen kustannukset ovat yhteensä 4,7 milj. euroa, josta ENPI-ohjelman rahoitusosuus olisi 80 % ja valtion osuus vastaavasti 20 %. Rahoitukseen osallistuvat valtiovarainministeriön, sisäasiainministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalat.

Hallitusohjelman mukaisesti valtion tuottavuusohjelma on korvattu vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmalla, jonka avulla haetaan valtionhallinnon sisäisin toimin keinoja vastata julkisen talouden kestävyysvajeen supistamistarpeeseen sekä työmarkkinoiden muutokseen. Toimintojen tehokkuuden lisäämiselle asetetut tavoitteet säilyvät taloudelliselta kokonaisvaikutukseltaan ennallaan. Tuottavuuden ja tehokkuuden ohella tarkastellaan palveluiden saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta. Ohjelmassa painotetaan erityisesti henkilöstön osaamisen kehittämistä, vaikutusmahdollisuuksia omaan työhönsä, työkykyä tukevaa toimintaa sekä johtamisen ja esimiestyön merkitystä tuloksellisen toiminnan edellytyksinä. Ohjelma sisältää mm. ydintoimintoanalyysiä, inhimilliseen pääomaan sekä tuloksellisuuden kehittämiseen liittyviä kehittämistoimia, joiden tavoitteena on synnyttää mittaviakin prosesseja, rakenteita ja toimintamalleja koskevia ehdotuksia ja uudistuksia.

3.3. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma

Kehyskaudella hyödynnetään valtion toimitilojen hallinnoinnissa, tilatehokkuuden parantamisessa ja toimitilakustannusten budjetoinnissa sekä mitoituksessa yhtenäistä tilahallinnan tietopalvelua. Tietopalvelun käyttöönotto on käynnistynyt v. 2011 ja tavoitteena on järjestelmän kattava käyttöönotto keväällä 2012. Valtion toimitilastrategiassa on asetettu 25 m²/henkilö tilatehokkuustavoite toimistotyyppiselle tilalle. Vastaavia tavoitteita tullaan asettamaan myös muuntotyyppisille tiloille. Tavoitteiden saavuttamiseksi hyödynnetään valtionhallinnon sisäisen palveluntuottajan, Senaatti kiinteistöjen tarjoamaa asiantuntemusta, hallinnonalojen ja virastojen välistä tilojen yhteiskäyttöä ja tilojen vaihtoa.

3.4. Hallinnon tilatehokkuus

Hallitusohjelmassa on linjattu menosäästöinä hallinnon tilatehokkuuden parantamisen avulla 10 milj. euroa vuoteen 2015 mennessä. Tämä säästö on kehyspäätöksessä kohdennettu hankeperusteisesti.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla on vaalikauden kehyksessä varattu vuosittain 80 milj. euroa hallinnonalojen keskeisiä tietojärjestelmä- ja tietohallintohankkeita sekä muita tuottavuushankkeita varten. Tästä varauksesta on ennakoitu rahoitettavan keskeisiä tietojärjestelmähankkeita, joita ovat syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentinhallintajärjestelmä (AIPA), rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kehittämis- ja asiakastietojärjestelmä (ATJ), viranomaisten yhteisen kentätietojärjestelmä (KEJO), Verohallinnon valmisohjelmistohanke ja talous- ja henkilöstöhallinnon Kieku-tietojärjestelmä. Lisäksi on päädytty rahoittamaan pienempiä tuottavuushankkeita mm. poliisin lupahallinnon sähköinen asiointi, maistraattien perhelehtien digitointi, viranomaistietopalvelurajapinta, Maaseutuviraston sähköinen hallinto sekä vesitietohuolto. Edellä mainituille hankkeille on alustavasti

3.5. Valtion yhteiset tietojärjestelmähankkeet

varattu rahoitusta kumulatiivisesti yhteensä noin 140 milj. euroa kehyskauden aikana. Kehyskaudella käynnistyviä uusia tietojärjestelmä- ja tuottavuushankkeita on varauduttu rahoittamaan yhteensä noin 180 milj. eurolla. Suunnitellun rahoituksen ottaminen vuotuisiin talousarvioihin edellyttää sitä, että hankesuunnitelmat ovat riittävän täsmällisiä mm. aiheutuvien ja poistuvien kustannusten ja hankkeen toteutettavuuden osalta sekä merkittävässä tietojärjestelmähankkeissa tietohallintolain (634/2011) edellyttämä valtiovarainministeriön lausunto on hankkeen etenemistä puoltava. Valtiovarainministeriö tekee tuottavuutta lisäävistä hankkeista asianomaisen ministeriön kanssa yhteistoimintasopimuksen.

3.6. Suomen takausvastuut euroalueen kriisiin liittyen

Euroopan rahoitusvakaussäädös (ERVV) hankkii kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta tarvittavat varat euroalueen jäsenvaltioille myönnettävää rahoitustukea varten. ERVV voi laskea tätä tarkoitusta varten liikkeeseen joukkovelkakirjalainoja tai muita varainhankintavälineitä sekä sopia luottojärjestelyistä. Varainhankintavälineiden liikkeeseenlasku perustuu hyväksytyyn varainhankintaohjelmaan, jolle euroalueen valtiot antavat takaukset. Varainhankintaohjelmassa ei määritellä liikkeeseen laskettavien velkakirjojen laina-aikoja. Laina-ajat määräytyvät ohjelman kuluessa liikkeeseenlaskujen yhteydessä markkinatilanteen ja ERVV:n varainhankintatarpeen perusteella. Kreikan uuden rahoitusohjelman hyväksymisen jälkeen ERVV:n varainhankintaohjelman koko on pääoman osalta 241 mrd. euroa. Kyseisellä varainhankintaohjelmalla katetaan Kreikan lisäksi Irlannin ja Portugalin rahoitustukiohjelmien varainhankinta.

Suomen valtio on maaliskuussa 2012 sitoutunut antamaan takauksia ERVV:n 241 miljardin euron varainhankintaohjelmalle. Suomen osuus varainhankintaohjelman pääomasta on 1,9248 %, joka vastaa noin 4,64 miljardia euroa. Takaukselle annettavan 65 prosentin ylitakauksen myötä Suomen takaussitoumus on pääoman osalta maaliskuussa 2012 noin 7,65 mrd. euroa. Varainhankinnan pääoman lisäksi Suomen takauksen piiriin kuuluvat korot ja muut kulut. Käyttämällä ERVV:n viimeisintä arvioita koko varainhankintaohjelman keskimääräisestä 5 vuoden laina-ajasta ja olettamalla keskikoron olevan 2,5 %, joka ylittää 0,5—0,6 prosenttiyksiköllä ERVV:n 5 vuoden markkinakoron maaliskuussa 2012, saadaan Suomen korkotakaussitoumuksiksi ylitakauksineen 960 milj. euroa ja kokonaistakaussitoumuksiksi varainhankintaohjelmalle noin 8,61 mrd. euroa. Suomen takaussitoumuksen Kreikan lainaohjelman noin 2,2 miljardin euron pääoman osalta liittyy vakuusjärjestely, jolla voidaan kattaa merkittävä osa siihen liittyvästä luottoriskistä.

Euroalueen pysyvä vakaussmekanismi (EVM) aloittaa toimintansa heinäkuun 2012 alussa. EVM:n lainanantokapasiteetti on 500 mrd.

euroa. EVM toimii kansainvälisenä rahoituslaitoksena ja sen kokonaispääoma on 700 mrd. euroa, josta maksettavan pääoman osuus on 80 mrd. euroa ja tarvittaessa käyttöön otettava takuupääoma 620 mrd. euroa. Suomen valtion osuus maksettavasta pääomasta on noin 1,44 mrd. euroa ja se maksetaan yhdessä erässä EVM:n aloittaessa toimintansa. Takuupääomasta vastaava Suomen osuus on 11,14 mrd. euroa. Kokonaispääoman korottaminen vaatii euroalueen valtioiden yksimielisen päätöksen.

Budjettitalouden varsinaisten tulojen arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin 4,4 % vuodessa. Verotulojen kasvuksi arvioidaan hieman tätä enemmän, 4,9 %. Verotulojen osuus budjettitalouden varsinaisista tuloista on noin 85 %. Verotuksen kokonaisrasitukseen vaikuttaa valtion päätösten ohella kunnallisverotuksen ja sosiaalivakuutusmaksujen taso. Vuonna 2016 budjettitalouden tulojen (pl. lainanotto) ennakoidaan olevan 53,8 mrd. euroa.

Valtion budjettitalouden tuloarvioiden lähtökohtana on huhtikuussa 2012 päivitetty arvio kansantalouden keskipitkän aikavälin kehityksestä. Tuloarvioissa on uusien päätösten lisäksi otettu huomioon hallitusohjelman veropoliittiset linjaukset, joista suuri osa on toteutettu vuoden 2012 talousarviossa sekä marraskuussa 2011 sovitun työmarkkinakeskusjärjestöjen raamiratkaisun yhteydessä päätetyt verotukseen vaikuttaneet toimet samoin kuin v. 2013 käyttöön otettava yleisradiovero.

Taloukasvun ennakoidaan hidastuvan keskipitkällä aikavälillä johtuen ennen kaikkea työpanoksen vähenemisestä, mikä rajoittaa myös veropohjien kasvua. Kokonaistuotannon ennakoidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin 1,8 %. Syksyllä 2011 ennakoituun nähden etenkin vuosia 2012 ja 2013 koskenut ennuste on heikentynyt. Vuosien 2014 ja 2015 osalta arvio taloukasvusta on syksyyn nähden hieman noussut.

Marraskuussa 2011 sovitun työmarkkinakeskusjärjestöjen raamiratkaisun yhteydessä hallitus päätti veropoliittisista toimista, joilla tuetaan taloukasvua, kotitalouksien ostovoiman ja kotimaisen kysynnän kehitystä sekä yritysten kilpailukykyä. Ansiotuloverotusta keventämällä kompensoitiin työeläkemaksun nousua, minkä arvioidaan alentavan valtion ansiotuloveron kertymää vuositasolla noin 80 milj. euroa. Yhteisöveroa päätettiin alentaa 0,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin mitä hallitusohjelmassa ja talousarvioesityksessä esitettiin. Verokannan alentamisesta muille yhteisöveronsaajille aiheutuvat verotuottomenetykset kompensoidaan niiden yhteisöveron jako-osuutta korottamalla ja alentamalla valtion osuutta vastaavasti. Raamisopimuksen yhteydessä tehdyt yhteisöveroa koskevat toimet alentavat valtion yhteisöveron tuottoarviota vuositasolla yhteensä runsaat 100 milj. euroa.

4. Tuloarviot ja valtiontalouden tasapaino

Vuonna 2013 otetaan käyttöön yleisradiovero. Yleisradiovero kannetaan tuloverotuksen yhteydessä ja on huomioitu ansio- ja pääomatuloverojen sekä yhteisöverojen kertymääräarvioissa. Arvio yleisradioverokertymästä on kehyskaudella keskimäärin 500 milj. euroa vuosittain, josta kotitalouksien osuus on noin 480 milj. euroa ja yri-tysten noin 20 milj. euroa.

Uusien veropoliittisten lisäsopeutustoimien arvioidaan lisäävän nettomääräisesti valtion verotuloa noin 1,2 mrd. euroa v. 2015 suhteessa syksyllä 2011 annettuun kehyspäätökseen sisältyvään arvioon. Merkittävimmät muutokset koskevat arvonlisäveroa sekä ansio- ja pääomatuloveroa. Muut muutokset kohdistuvat yhteisöve-eroon, perintö- ja lahjaveroon sekä varainsiirtoveroon.

Ansio- ja pääomatuloveron tuoton arvioidaan kasvavan vajaat 9 % v. 2013 ja 6 ½ % kehyskaudella keskimäärin. Ilman yleisradio-veroä tuotto kasvaa noin 5 % vuodessa. Ansiotulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin 3 ½ % ja pääomatulojen keskimäärin 4 ½ % vuodessa. Laskelmassa oletetaan hallituksen uusien sopeutuspäätösten mukaisesti, että vuosina 2013 ja 2014 veroperusteita ei tarkis-teta inflaation tai ansiotason nousun mukaisesti. Vuoden 2015 osal-ta veroperusteita tarkistetaan ennakoidun ansiotasoindeksin ja vuo-den 2016 osalta kuluttajahintaindeksin mukaisesti. Lisäksi työtulo-sekä perusvähennystä korotetaan. Yli 100 000 euron ansiotulojen osalta otetaan käyttöön väliaikainen, vuosina 2013—2015 voimassa oleva ns. solidaarisuusvero eli uusi ylin tuloluokka valtion tulovero-asteikkoon. Suurten eläketulojen verotus korotetaan vastaamaan palkkatulon verotusta. Kilometrikorvausten laskentatapaan tehdään rakenteellisia muutoksia. Lisäksi väliaikaisina toimina otetaan käyt-töön yksityisen sijoittajan verokannustin sekä korotettu hankinta-meno-olettama listaamattomiin kasvuyrityksiin tehtyihin yksityi-siin sijoituksiin. Yhteensä kehyspäätöksessä tehtyjen muutosten ar-vioidaan kasvattavan valtion ansio- ja pääomatuloverotuloa vuositasolla noin 600 milj. euroa v. 2015.

Yhteisöverokannan alentaminen 1,5 prosenttiyksiköllä v. 2012 vähentää yhteisöveron kokonaistuloa runsaat 300 milj. euroa vuo-sitasolla. Kehyskaudella, vuodesta 2013 alkaen yhteisöveron koko tuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin noin 4 % vuodessa. Vuon-na 2013 yhteisöverotuloa pienentävät määräaikaisesti käyttöön otettavat yritysverohuojennukset. Vuosina 2014—2016 verotulon oletetaan kasvavan samassa tahdissa kansantalouden tilinpidon mu-kaisen toimintaylijäämän kanssa. Valtion yhteisöverokertymän odotetaan kasvavan kuitenkin tätä nopeammin, keskimäärin 6 % vuodessa. Tämä johtuu kuntien ja seurakuntien yhteisövero-osuu-den määräaikaisen korotuksen päättymisestä kehyskaudella. Uute-na päätöksenä kuntien ja seurakuntien korotettua yhteisövero-osuutta päätettiin jatkaa vuosina 2014—2015. Lisäksi päätettiin ot-taa käyttöön määräaikainen T&K-verokannustin, jonka kautta yri-tyksille hyvitetään yhteisöverosta T&K-henkilöstön palkkakustan-

nuksia. Tuotannollisiin investointeihin sovelletaan korotettuja poisto-oikeuksia. Veroratkaisujen vaikutukset muille veronsaajille kompensoidaan yhteisöveron jako-osuuksia muuttamalla. Hallituksen päättämät uudet muutokset alentavat valtion yhteisöverotuottoa vuositasolla yhteensä noin 480 milj. euroa vuonna 2015.

Perintö- ja lahjaverossa otetaan vuosille 2013—2015 käyttöön uusi veroluokka yli 1 milj. euron perinnöille ja lahjoille. Tämän arvioidaan korottavan verokertymää vuositasolla n. 20 milj. euroa. Lisäksi vakuutuslahjojen 8 500 euron verohuojennus poistetaan.

Kaikkia arvonlisäveron verokantoja korotetaan yhdellä prosenttiyksiköllä v. 2013, minkä arvioidaan kehyskaudella lisäävän verokertymää vuositasolla noin 900 milj. euroa. Arvonlisäveron tuoton arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin noin 5 %. Vuodesta 2014 alkaen verotuoton kasvu seuraa kotitalouksien kulutusmenojen kasvuarviota. Myös vakuutusmaksujen verokantaa korotetaan arvonlisäverokannan mukaisesti 24 prosenttiin, minkä arvioidaan lisäävän vakuutusmaksuveron tuottoa vuositasolla noin 30 milj. euroa. Asunto-osakkeiden ja kiinteistöyhtiöiden osakkeiden varainsiirtoveron verokanta korotetaan 1,6 prosentista 2 prosenttiin v. 2013. Lisäksi kiinteistöyhtiöiden velkaosuus lisätään varainsiirtoveron veropohjaan. Toimien arvioidaan lisäävän varainsiirtoverokertymää vuositasolla yhteensä n. 80 milj. euroa.

Valmisteverojen tuotto kasvaa kehyskaudella keskimäärin runsaat 1 % vuosittain. Hallitusohjelman mukaisesti liikennepolttoaineveroa korotetaan kahdessa vaiheessa, joista ensimmäinen toteutettiin v. 2012. Toisen vaiheen mukainen korotus on määrä toteuttaa v. 2014, jolloin verotuoton arvioidaan kasvavan 125 milj. euroa. Jäteveroa sekä turpeen veroa korotetaan v. 2013. Autoveron tuoton arvioidaan kasvavan kotitalouksien kulutusmenojen kasvua seuraten, keskimäärin vajaat 1 % vuodessa. Hallitusohjelman mukainen pankkivero on tarkoitus ottaa käyttöön v. 2013 ja ns. windfall-vero v. 2014. Näiden oletetaan kasvattavan verokertymää vuositasolla yhteensä 340 milj. euroa. Sen sijaan harmaan talouden torjunnasta syntyvää, hallitusohjelmassa oletettua verotulojen lisäystä ei ole sisällytetty ennusteeseen johtuen siitä, että toimenpiteet verotulokertymän lisäämiseksi ovat vielä valmisteilla.

Budjettitalouden muista tuloista osinkotuloja arvioidaan kertyvän vuosittain 800 milj. euroa. Lisäksi osakemyyntitulojen osalta käytetään viime vuosilta periytynyttä teknistä oletusta, jonka mukaan valtion omistamien osakkeiden myyntituloista kertyy budjettitalouden tuloja, joko suoraan tai Solidiumin pääomanpalautuksina yhteensä 400 milj. euroa vuosittain. Arvio valtion saamista korkotuloista on alentunut syksyn 2011 kehyspäätöksen yhteydessä arvioidusta. Tätä selittää valtion talletuksien korkotuloarvion pieneneminen, minkä taustalla on korkotasooletuksen selvä aleneminen sekä talletusreservin kokoa koskevan arvion pieneneminen. Tuloarvioihin vaikuttavat myös muutokset muille valtioille myön-

nettyjen lainojen maksuaikataulussa, mikä alentaa korkotuloarviota sekä arviota lainojen lyhennyksistä kehyskaudella.

Kaikkiin vapaaehtoiseen eläketurvaan (ml. työnantajan tarjoama) kohdistuvien vakuutusten maksujen veroetuihin liitetään ehto, että eläke-etua voi saada vasta eläkeiän yläikärajasta (68 v). Muutos ei koske takautuvasti vanhoja sopimuksia.

Valtionvelan määrän oletetaan kasvavan noin 94 mrd. euroon v. 2013. Verotuloja lisäävistä ja menoja vähentävistä päätöksistä johtuen valtion velkasuhteen kasvu hidastuu ja kääntyy hienoiseen laskuun v. 2016. Valtionvelka on v. 2016 noin 105 mrd. euroa, mikä on noin 45 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Kansantalouden tilinpidon käsittein valtiontalouden arvioidaan ennustelaskelmissa olevan alijäämäinen koko kehyskauden. Vuonna 2013 alijäämän arvioidaan olevan 2 ½ % bruttokansantuotteesta kohentuen tältä tasolta noin 1 prosenttiyksikön kehyskauden aikana.

5. Peruspalveluohjelma

Koko kuntatalouden yhteenlaskettu vuosikate heikkeni v. 2011 noin 2,6 mrd. euroon. Toimintakate heikentyi enemmän kuin verotulot ja valtionosuudet kasvoivat. Ennakoitua heikomman kehityksen taustalla oli erityisesti menojen ennustettua nopeampi kasvu. Toimintamenojen kasvu nopeutui 4,5 prosenttiin. Verotulot ja valtionosuudet kasvoivat yhteensä 3,5 %.

Kuntatalouden näkymät kiristyvät v. 2012 sekä kehyskaudella 2013—2016 tulojen kasvun hidastuessa. Samaan aikaan väestön ikääntymisen kuntatalouteen kohdistamat menopaineet kasvavat edelleen. Tulokehityksen heikentyessä kuntien ja kuntayhtymien käyttötalouden pitäminen vakaana edellyttää tiukkaa menokuria. Keskeistä on palkkamenojen kasvun hillitseminen ja tuottavuutta parantavien toimien toteuttaminen. Kuntatalouden kiristytessä uhkana on kuntatalouden velkaantumisen jatkuminen voimakkaana.

Kuntien ja kuntayhtymien toimintamenojen arvioidaan edelleen kasvavan kehyskauden aikana keskimäärin 4,1 % vuodessa. Henkilöstön määrän oletetaan pysyvän vuoden 2011 tasolla, 459 000 henkilöä, ja laskennallisen väestötekijöistä johdetun palvelutarpeen kasvun toteutuvan palvelujen oston kautta. Laskelmassa toimintamenojen kasvu jää selvästi viime vuosien toteutunutta kasvua pienemmäksi. Menokasvun hidastuminen edellyttää kunnilta aktiivisia toimia palkkamenojen kasvun hillitsemiseksi.

Kuntatalouden henkilöstömenojen kehitys seuraa suoraan ansiotason ja sosiaaliturvamaksujen kehitystä. Kunta-alalle solmittiin marraskuussa 2011 kaksivuotinen sopimus, jonka perusteella kunta-alan ansiotason arvioidaan nousevan 3,2 % v. 2012 ja 2,3 % v. 2013. Tämän jälkeen ansiotason noususta käytetään teknistä oletusta, jonka mukaan kuntasektorin ansiotasoa nousisi 2,8 % v. 2014

ja sen jälkeen 3,3 % vuosittain hieman yleisen ansiotason arvioitua kehitystä hitaammin.

Ostojen arvioidaan kasvavan nimellisesti 6,5 % vuosina 2012—2016. Ikärakenteen muutoksesta aiheutuva palvelutarpeen kasvu realisoituu kehitysarviossa ostojen kautta.

Toimintatuottojen arvioidaan kehyskaudella kasvavan toimintamenojen kasvua vastaavasti.

Kuntien maksamien avustusten ennakoitaan kasvavan v. 2012 noin 2 %. Toimeentulotukimenoja kasvattaa toimeentulotuen perusosan korottaminen ja puolestaan pienentää perusturvan korottaminen ja asumistuen tulo rajojen korotus. Nettomääräisesti nämä uudistukset lisäävät toimeentulotukimenoja. Kehyskauden loppupuolella toteutettavan asumistuen uudistamisen arvioidaan vähentävän toimeentulotuen tarvetta ja siten alentavan toimeentulotukimenoja. Työttömyyden ennustetaan vähenevän kehyskaudella, joten myös toimeentulotukimenojen arvioidaan kääntyvän laskuun.

Kuntien ja kuntayhtymien bruttoinvestointien oletetaan pysyvän lähivuodet 4,2 mrd. eurossa. Investointipaineet ovat suuret johtuen niin peruskorjauksista, kasvukeskusten uudisinvestoinneista kuin meneillään olevasta kuntakentän rakenneuudistuksesta. Arvioitu investointitaso johtaa ennakoidulla tulo- ja toimintamenokehityksellä kuntien velkaantumisen jatkumiseen voimakkaana.

Keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousi v. 2012 vajaan 0,1 prosenttiyksiköllä 19,25 prosenttiin. Myös keskimääräiset kiinteistöveroprosentit nousivat hieman.

Kehyskaudella verotulojen ennustetaan kasvavan keskimäärin 3,7 % vuosittain. Kunnallisveron tuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin 4,2 % vuosittain. Vuoden 2015 osalta huomioon otetaan hallitusohjelman mukainen oletus, että ansiotuloveroperusteita tarkistetaan siten, että ansiotason tai kuluttajahintojen nousu ei kiristä työtulojen verotusta. Vuosina 2013—2014 ansiotuloveroperusteiden vastaavat tarkistukset sen sijaan jätetään tekemättä, mikä arvioidaan lisäävän kunnallisveron tuottoa noin 200 milj. eurolla vuoden 2014 tasolla suhteessa lokakuun 2011 peruspalveluohjelmaan. Kunnallisveron tuottoa kasvattaa myös kilometrikorvausten laskentatavan kehittäminen. Toisaalta kunnallisverotuksen tuottoa pienentää hallituksen päätös korottaa työtulo- ja perusvähennyksiä. Veroperustemuutosten arvioidaan lisäävän kunnallisveron tuottoa nettomääräisesti noin 110 milj. eurolla v. 2013 ja noin 230 milj. eurolla v. 2014. Valtionosuuksiin sisältyvää oletusta veromenetysten kompensatiosta alennetaan veroperustemuutosten nettomuutosta vastaavasti, joten veroperustemuutokset eivät vaikuta kuntien tuloihin kokonaisuuden tasolla. Kuntien yhteisöveron 5 prosenttiyksiköllä korotettua jako-osuutta jatketaan vuosina 2014—2015, mikä lisää kuntien saamaa yhteisöverotuottoa vuoden 2014 tasolla arvioituna noin 270 milj. eurolla suhteessa lokakuun 2011 peruspalveluohjel-

massa arvioituun. Lisäksi pyritään ohjaamaan jäteveron tuotto kunnille ja selvitetään tarve nostaa kiinteistöveron alarajoja.

Ansiotuloveroperusteisiin tehtiin vuoden 2012 alusta sekä verotuetta alentavia että korottavia muutoksia. Verotusta kevennettiin kaikkein pienituloisimmilla tulonsaajilla korottamalla perusvähennyksen enimmäismäärää. Työtulojen verotusta kevennettiin kasvattamalla työtulovähennystä. Veroperusteisiin tehtiin lisäksi ostovoimaa ylläpitävä, inflaatiokehitystä vastaava tarkistus. Raamisopimuksen yhteydessä päätettiin lisäksi kompensoida verotusta keventämällä osa työntekijän työeläkevakuutusmaksun noususta. Verotuloja lisääviä toimenpiteitä puolestaan olivat asuntolainojen korkovähennysoikeuden rajaaminen sekä kotitalousvähennyksen pienentäminen. Nettomääräisesti toimenpiteiden yhteisvaikutus kunnallisverotuottoon arvioidaan 299 milj. euroksi v. 2012. Nämä verotuottomenetykset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti valtionosuusjärjestelmän kautta.

Edellä kuvatulla kehityksellä kuntatalous kiristyy selvästi lähi-vuosina. Kuntatalouden vuosikate ei riitä kattamaan poistoja yhtenäkkään tarkastelujakson vuotena. Kuntatalous ei olisi enää tasapainossa tällä mittarilla arvioituna. Kuntien menopaineet ovat suuret ja investointien on arvioitu pysyvän korkealla tasolla. Näin ollen vuosikate jäisi kehyskaudella selvästi nettoinvestointeja alhaisemmaksi. Kuntatalouden velkaantuminen jatkuisi ja paine kunnallisveroprosenttien tuntuviin korotuksiin kasvaisi. Kuntatalouden vakauden turvaaminen ja tarvittavien investointien toteuttaminen ilman velan jatkuvaa kasvua edellyttäisi sitä, että toimintamenojen kasvu pysyy tulokehityksen asettamissa rajoissa. Väestön ikääntymisestä kansantalouteen ja kuntatalouteen kohdistuvat paineet kasvavat edelleen, mikä entisestään korostaa peruspalvelujen tuottavuutta parantavien uudistusten välttämättömyyttä.

Kuntien valtionavut ovat v. 2013 yhteensä 10,6 mrd. euroa. Tästä määrästä valtaosan muodostavat valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasauserein. Valtionosuuksien määrä valtiovarainministeriön hallinnonalalla on noin 8,6 mrd. euroa sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla noin 1 mrd. euroa.

Indeksikorotus lisää kuntien peruspalvelujen valtionosuutta 206 milj. eurolla v. 2013. Valtionosuuden tasossa kehyskaudella on vähennyksenä otettu huomioon hallitusohjelman mukainen valtionosuusprosentin muutos, jonka vaikutus on 631 milj. euroa vuodesta 2012 lukien. Lisäksi valtionosuutta pienentää hallituksen päättämä säästö, joka on määrältään 125 milj. euroa v. 2013, 250 milj. euroa v. 2014 ja 500 milj. euroa vuodesta 2015 lukien. Valtionosuudessa on edelleen otettu lisäyksenä huomioon aiemmin päätetty kuntien verotulomenetysten kompensatio sekä toisaalta vähennyksenä noin 110 milj. euroa v. 2013 ja noin 230 milj. euroa vuodesta 2014, mikä vastaa vuosina 2013—2014 ansiotuloverope-

rusteiden tarkistamatta jättämisestä aiheutuvaa kuntien verotulojen kasvua. Osana hallituksen säästötoimenpiteitä opetus- ja kulttuuri-ministeriön hallinnonalalla valtionosuusindeksi jäädytetään vuodeksi 2013. Tämä jäädytys ei koske teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuksia, joihin vuodelle 2013 tehtävä indeksikorotus rahoitetaan veikkausvoittovaroista.

Ikärakenteen ja väestön määrän muutoksesta johtuen sosiaali- ja terveydenhuollon menojen arvioidaan kasvavan laskennallisesti 269 milj. eurolla v. 2013 ja kehyskaudella 1 181 milj. eurolla. Perusopetuksen menot vähenevät laskennallisesti 39 milj. euroa v. 2013 ja kehyskaudella 51 milj. euroa.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään vuoden 2015 tasolla 125 milj. euron lisäys sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Hallitusohjelman mukaista tasoa on tarkennettu alaspäin 20 milj. eurolla osana hallituksen säästötoimenpiteitä. Määrärahoja kohdennetaan vuodesta 2013 lähtien mm. vanhuspalvelujen, vammaispalvelujen, perhehoidon, lastensuojelun, oppilashuollon, lapsiperheiden kotipalvelujen sekä palvelurakenteen kehittämiseen ja perusterveydenhuollon vahvistamiseen. Vanhuspalveluiden ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen kohdistetaan v. 2013 22,5 milj. euroa, 44,5 milj. euroa v. 2014 ja v. 2015 vastaavasti 110,5 milj. euroa. Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämiseen kohdennetaan 13 milj. euroa vuosina 2014—2015. Itsemääräämisoikeutta koskevan lainsäädännön toimeenpanoon kohdistetaan 0,5 milj. euroa v. 2013 ja 1,5 milj. euroa vuosina 2014—2015.

Lääkäri- ja lääkintähelikopteritoimintaan esitetään 23,7 milj. euroa v. 2013. Toimintaa koskevaa valtion rahoitusmallia uudistetaan siten, että siirtymäajan jälkeen valtion rahoitus kohdennetaan kunnille osana valtionosuusjärjestelmän mukaista rahoitusta. Kehyskaudella varataan kuitenkin erillinen valtion korvaus lääkärihelikopteritoiminnasta vastaavalle hallinnointiyksikölle FinnHEMS Oy:lle.

Hallitusohjelmassa päätetyn säästön lisäksi valtionavustusta kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeisiin (Kaste-ohjelma) vähennetään kehyskauden aikana asteittain siten että vähennys on 5 milj. euroa vuodesta 2015. Valtion rahoitusta terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen vähennetään 5 milj. eurolla vuodessa.

Arvonlisäverokannan nousuvuonna eräisiin etuuksiin tehdään indeksitarkistus jo vuoden puolivälissä pienituloisten ostovoiman tukemiseksi, minkä johdosta perustoimeentulotuen kustannuksiin arvioidaan korotusta 9 milj. euroa v. 2013, josta puolet valtion tukea. Pitkäaikaistyöttömien kannustimia osallistua aktiivitoimiin lisätään säätämällä aktiivijajan korotusosat etuoikeutetuksi tuloksi perustoimeentulotuessa, mikä lisää menoja 6 milj. euroa vuodessa, mistä puolet on valtionosuutta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla hallituksen päättämät peruspalvelubudjettitarkastelun piiriin kuuluvat menosäästöt toteutetaan pääosin vuosina 2013—2015. Lukiokoulutukseen kohdistuu 37 milj. euroon vuoden 2015 tasolla nouseva säästö, ammatilliseen peruskoulutukseen 49 milj. euroon vuoden 2015 tasolla nouseva säästö, ammatilliseen lisäkoulutukseen 15,5 milj. euroon vuoden 2014 tasolla nouseva säästö, oppisopimuskoulutukseen 31 milj. euroon nouseva säästö ja ammattikorkeakouluihin 51 milj. euroon nouseva säästö, jotka toteutetaan vuoteen 2015 mennessä.

Peruspalvelujen valtionosuudesta siirretään kehyskaudella vuositasolla 9 milj. euroa valtion ja kuntien yhteisten tietojärjestelmä-hankkeiden (SADe-hankkeet) rahoittamiseen.

Nuorten yhteiskuntatakuuta toteutetaan kehyskaudella 2013—2016. Yhteiskuntatakuun toimeenpanoon kohdennetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle vuositasolla 30 milj. euroa. Lisäksi kuntien työllistämistukeen kohdistuu noin 4 milj. euron lisäys. Nuorten yhteiskuntatakuun rinnalle arvioidaan tarvittavan erillisiä määräaikaista toimenpiteitä, joilla voidaan purkaa ilman koulutusta jääneiden nuorten varantoa. Tavoitteena on mahdollistaa alle 30-vuotiaille, pelkän perusasteen varassa oleville ammatillisen tutkinnon suorittaminen. Tähän kohdennetaan 27 milj. euroa v. 2013 ja 52 milj. euroa vuosittain vuosina 2014—2016.

Pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi toteutetaan hallituskauden kestävä määräaikainen kokeilu, jossa viimeistään 12 kuukauden työttömyyden jälkeen työllisyydenhoidon päävastuu siirretään kunnalle tai kunnille yhteisvastuullisesti. Vuosina 2013—2015 kokeiluun osoitetaan yhteensä 20 milj. euron vuosittainen rahoitus. Aktivoinnin aikaistamiseksi ja lisäämiseksi kehyskaudelle on lisätty myös työllisyysmäärärahoja verrattuna vaalikauden kehyspäätökseen.

Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirretään sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Varhaiskasvatuksen yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa tiivistetään.

Hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntauudistuksen, jonka tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakente. Uudistuksella luodaan palvelurakenne, jossa valta ja vastuu palvelujen järjestämisestä ja rahoituksesta ovat yhdellä riittävän laajaan asukas- ja osaamis pohjaan perustuvalla taholla. Annettava rakennelaki korvaa voimassa olevan puitelain. Kuntauudistuksen tavoiteaikataulun mukaan kunnallishallinnon rakennelaki tulisi voimaan vuoden 2013 alusta ja uutta kuntarakennetta koskevat ratkaisut olisi tehty vuoden 2014 loppuun mennessä. Yhdistyville kunnille varaudutaan suuntaamaan muutostukea, jonka taso ja kohdennus päätetään osana rakennelain valmistelua. Tarvittava rahoitus ratkaistaan seuraavan kehyspäätöksen yhteydessä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis- ja rahoitusvastuu säilytetään kunnilla. Laadukkaiden sosiaali- ja terveystalujen saataavuuden varmistamiseksi ja rahoituksen turvaamiseksi tulee muodostaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis- ja rahoitusvastuuseen kykeneviä vahvoja peruskuntia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen ja rahoittamiseen kykenevän vahvan kunnan vaihtoehtona voidaan tarvittaessa antaa mahdollisuus poikkeusmenettelyyn, jossa kunnat yhdessä voivat muodostaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis- ja rahoitusvastuuseen kykeneviä, väestöpohjaltaan riittävän suuria sosiaali- ja terveydenhuoltoalueita. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistuksen toteutus selvitetään osana kunta- ja palvelurakennemuutosta.

Kuntauudistusta ohjaavassa lainsäädännössä otetaan käyttöön kuntauudistusta edistäviä välineitä. Uudistamisessa otetaan huomioon alueiden erilaisuus, kuten kasvukeskusten erityispiirteet, harva asutus, pitkät etäisyydet, saaristoisuus ja kielelliset olosuhteet. Vahvojen peruskuntien ulkopuolisilla syrjäisillä alueilla palvelurakenne uudistetaan siten, että palvelut on koottu ohjatusti riittävän suuriksi kokonaisuuksiksi tukeutuen vahvojen peruskuntien palvelurakenteeseen vastuukuntamallilla.

Kuntarakennemuutos luo perustan kuntalain kokonaisuudistukselle, jossa tarkastellaan uusien kuntahallinnon rakenteiden ja muuttuvan toimintaympäristön näkökulmasta erityisesti kunnan talouden sisäistä ohjausta, kuntien johtamisjärjestelmää, luottamushenkilöiden asemaa, kuntalain ja erityislakien välistä suhdetta, kunnanosahallintoa sekä kuntien ja markkinoiden välistä suhdetta.

Osana kuntarakennemuutosta uudistetaan valtionosuusjärjestelmä. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään ja sen kannustavuutta parannetaan. Tavoiteaikataulun mukaan uusi valtionosuusjärjestelmä olisi voimassa vuodesta 2015 lukien.

Kuntien ja kuntayhtymien tuottavuuden mittaamisessa on ongelmia eikä tuottavuustilasto huomioi palvelujen laatua ja vaikuttavuutta. Kuntien järjestämien palvelujen laatu on säilynyt korkealla tasolla muun muassa koulutus-, kirjasto-, terveys- ja varhaiskasvatuksen palveluissa. Myös palvelujen saatavuus on hyvä lukuun ottamatta perusterveydenhuoltopalveluja, joiden saatavuudessa ilmenee ajoittain ongelmia. Hyvinvointipalvelujen tuottavuuden nostaminen on yksi avaintekijä koko julkisen talouden kestävyysongelman ratkaisemisessa. Kuntatalouden rahoituksen ja riittävän henkilöstön saatavuuden kannalta on olennaista, että työvoiman niukkuuden oloissa kuntauudistuksen osana kehitetään palvelurakenteita ja -prosesseja mm. tietotekniikkaa hyväksikäyttäen niin, että jatkossa suhteellinen henkilöstötarve olisi nykyistä vähäisempi.

LIITE 1	Kehyksen rakennemuutokset sekä hinta- ja kustannustasotarkistukset
LIITE 2	Kokonaistaloudelliset ennusteet ja oletukset vuosille 2011—2016
LIITE 3	Valtiovarainministeriön arvio budjettitalouden varsinaisista tuloista vuosina 2012—2016 ja budjettitalouden tasapainosta vuosina 2012—2016
LIITE 4	Kuntatalouden (kuntien ja kuntayhtymien) kehitys vuosina 2011—2016, kuntien tilinpidon mukaan
LIITE 5	Peruspalvelubudjettitarkastelun piirissä olevat kuntien ja kuntayhtymien valtionavut

LIITE 1 Kehyksen rakennemuutokset sekä hinta- ja kustannustasotarkistukset*Rakennemuutokset*

Vuoden 2013 kehystaso alenee n. 38 milj. eurolla lokakuun 2011 kehyspäätökseen verrattuna johtuen vuoden 2012 talousarvioesityksen täydennysesityksien sekä tämän kehyspäätöksen rakennemuutoksista. Myös vuosien 2014 ja 2015 kehystasoja alennetaan rakennemuutosten takia. Moni kehystasoa alentava tarkistus johtuu kehyksen ulkopuolisille työttömyysturvamomenteille kohdistuvista perustemuutoksista, jotka kehyssäännön mukaisesti kuuluvat kehyksen piiriin. Teknisesti tämä voidaan hoitaa tekemällä kehystasoon tarkistus sen sijaan että työttömyysturvamomentit jaettaisiin kehykseen kuuluvaan ja kehyksen ulkopuoliseen osaan.

Alla olevassa taulukossa on esitetty tarkempi kuvaus rakennemuutoksista ja niiden vaikutuksesta vaalikauden kehystasoon.

Talousarvion rakennemuutokset 5.10.2011 kehyspäätökseen nähden, milj. euroa

Momentti	Asia	2012	2013	2014	2015
21.10.74	KP 2013—16: Eduskunnan rakennusten peruskorjauksen viivästyminen		-6,5		6,5
28.91.41	KP 2013—16: Energiaveroleikkurin kehittämisen ja maatalouden energiaveron palautuksen muutoksen nettomenovaikutus kun huomioon otettu mm. raamisopimuksessa päätetyt ajoitusmuutokset		120,0		-20,0
29.40.50	TAET 2012: Yliopistojen alv-kompensaation tarkistus vuoden 2010 tilinpäätöstietojen perusteella	-19,9	-19,9	-19,9	-19,9
29.40.52	TAET 2012: Yliopistoapteekkien tuloverovapaudesta ja apteekkimaksuvapaudesta luopumisen kompensaaion tarkistus vuoden 2010 tilinpäätöstietojen perusteella	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
31.10.77	KP 2013—16: Turun kaupungin rahoitusosuus (50 %) Suikkilantien rakentamisesta sekä Tampereen kaupungin rahoitusosuus (67 %) rantaväylästä (vastaavat tulot momentilla 12.31.10)			10,0	63,0
31.10.77	KP 2013—16: EU:n TEN-tuloja vastaavat menot (tulot momentilla 12.31.10)		3,4	2,0	
31.10.78	KP 2013—16: Helsingin kaupungin rahoitusosuus (17 %) Pisara-radan suunnittelusta (vastaavat tulot momentilla 12.31.10)		2,0	2,0	1,9
33.10.54	KP 2013—16: Tekninen muunnos, jottei momenttia tarvitse jakaa asumistuen tarkistamisjakson kokeilu- luontoisen pidennyksen takia		-1,0	-1,0	-1,0
33.20.50,	KP 2013—16: Tekninen muunnos, jottei momenteja tarvitse jakaa lomautuskorvausten jaksotuksesta luopumisen takia		-20,0	-20,0	-20,0
33.20.51,					
33.20.52					
33.20.50,	TAET 2012: Perusturvan parannuksen tasokorotus				
33.20.51,	(teknisen muunnoksen tarkistus uuteen kustannus-				
33.20.52	arvioon perustuen)	-58,0	-63,0	-63,0	-63,0

Talousarvion rakennemuutokset 5.10.2011 kehyspäätökseen nähden, milj. euroa

33.20.52	KP 2013—16: Tekninen muunnos, jottei momenttia tarvitse jakaa työmarkkinatuen tarveharkinnan rajauksen muuttamisen takia	-31,9	-31,4	-28,1
33.20.52	KP 2013—16: Tekninen muunnos, jottei momenttia tarvitse jakaa pitkäaikaistyöttömien työllistämisen bonuskokeilun takia	-7,3	-7,3	-7,3
33.20.50	TAET 2012: Sovitellun päivärahan lomautusta ja työaikarajoja koskevien ehtojen muutos	-10,0	-10,0	-10,0
33.60.35	KP 2013—16: Tekninen muunnos, jottei momenttia tarvitse jakaa työttömyysturvan aktiivivaihtamisen korotusosan etuoikeutetuksi tuloksi toimeentulossa huomioon otamisen takia	-3,0	-3,0	-3,0
Useita	KP 2013—16: Tekninen muunnos, jottei momentteja tarvitse jakaa eräiden etuuksien indeksitarkistuksen aiementamisen takia.			-6,3
Rakennemuutokset yhteensä		-35,1	-38,2	-148,9

Hinta- ja kustannustasotarkistukset

Valtiontalouden kehyspäätös vuosille 2013—2016 laaditaan vuoden 2013 hinta- ja kustannustasossa. Osa kehysmenoina, kuten kehitysyhteistyömenot ja EU:n rakennerahasto-osuuksia vastaavat valtion rahoitusosuudet on sisällytetty kehyspäätökseen käyvin hinnoin, jolloin niihin sisältyy arvio kehyskaudella tapahtuvan hintatason nousun vaikutuksesta määrärahaan. Muilta osin kehysten menot tarkistetaan vuosittain arvioidun hinta- ja kustannustason nousun perusteella. Vaalikauden kehys siirretään seuraavan vuoden hintatasoon aina kehyspäätöksen yhteydessä ja tehtyä hinta- ja kustannustasokorjausta tarkennetaan uusimpien ennustetietojen mukaisesti talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä.

Hintakorjauksen suuruus vaihtelee vuosittain hinta- ja kustannustasokehityksen mukaisesti. Seuraavassa taulukossa esitetyt vuoden 2013 hinta- ja kustannustasotarkistukset perustuvat valtiovarainministeriön huhtikuun 2012 hintakehitysennusteisiin (ks. liite 2). Vuotta 2013 koskeva hintakorjaus tarkistetaan vielä vuoden 2013 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä. Taulukon hintakorjauksissa on otettu huomioon hallituksen päättämät indeksikorotusten määräaikaisten jäädytykset vuoden 2013 osalta.

Hinta- ja kustannustasotarkistukset 5.10.2011 kehyspäätökseen nähden ovat yhteensä noin 984 milj. euroa vuodelle 2013, kun huomioon on otettu vuoden 2012 täydentävän talousarvioesityksen yhteydessä tehty -6,5 milj. euron vahvistetun KEL-indeksin mukainen tarkistus, vuoteen 2013 kohdistuva indeksikorotusten jäädyttämisen vaikutus (n. 146 milj. euroa) sekä eräiden etuuksien indeksikorotusten aiennus tehtäväksi jo vuoden 2013 puolivälissä. Vuoden 2013 kehystasoon tehdään aikaistettu 26 milj. euron korotus, joka otetaan vastaavasti huomioon lakisääteistä hintakorjausta alentavana tekijänä vuodelle 2014 vuosien 2014—2017 kehyspäätöstä laadittaessa.

Tarkistuksissa on huomioitu lakisäätteiset ja sopimusperusteiset hintakorjaukset, jotka tehdään sekä kehystasoon että määrärahoihin, sekä muiden kehysmenojen hintatarkistus, joka tehdään kehystasoon ja käytetään harkinnanvaraisesti määrärahoihin.

Tarkistukset vuoden 2013 hinta- ja kustannustasoon kehyspäätökseen 5.10.2011 verrattuna, milj. euroa

Kehysmenot taloudellisen laadun luokittelua mukailleen	Laskennassa käytettävä indeksi	Tarkistus määrärahaan ja kehystasoon	
		Lakisäätteen indeksikorjaus	Sopimusperusteinen hintakorjaus
		Tarkistus kehystasoon	
		Muiden kehysmenojen kust.tasotarkistus	
15-17 Eläkkeet	Työeläkeindeksi (TyEL)	114,3	
18-19 Puolustusmateriaalin hankkiminen	Ennakollinen korotus 1,5 % ¹⁾		40,5
01-14 Palkat sekä sosiaaliturvamaksut	Sopimuskorotukset		164,1
Liikenneverkon menot	Rakennuskustannusindeksi (RKI)		40,5
01-14, 20-28 Muut toiminta- ja kulutusmenot	Kuluttajahintaindeksi (KHI)		32,0
30-39 Laskennalliset valtionavut kunnille ja kuntayhtymille	Valtionosuusindeksi (VOS)	206,3 ²⁾	
30-39 Muut valtionavut kunnille ja kuntayhtymille	Valtionosuusindeksi (VOS)		23,9
40-49 Valtionavut elinkeinoelämälle	Kuluttajahintaindeksi (KHI)		74,1
50-59 Lakisäätteisesti indeksoitavat valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille	Kansaneläkeindeksi (KEL)	29,1 ³⁾	
50-59 Ei-indeksoitavat valtionavut kotitalouksille	Kansaneläkeindeksi (KEL)		38,8
50 Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan	Yliopistoindeksi	0,0 ⁴⁾	
50-59 Muut valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille	Kuluttajahintaindeksi (KHI)		18,7
60 Siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin	Kuluttajahintaindeksi (KHI)		0,9
60 Siirrot Kansaneläkelaitokselle	Kansaneläkeindeksi (KEL)	93,0	
60 Valtionosuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista	KEL / Kuluttajahintaindeksi (KHI)	3,7	29,3
61-65 EU:n rakennerahasto-osuuksia vastaavat valtion rahoitusosuudet ja muut siirrot kotimaahan	Sisältyy ohjelma-kehyksiin		

Tarkistukset vuoden 2013 hinta- ja kustannustasoon kehyspäätökseen 5.10.2011 verrattuna, milj. euroa

66-68 Siirrot ulkomaille	Käyvin hinnoin			
69 Siirrot EU:lle	EU:n BKT:n hintaindeksi ja kuluttajahintain- deksi (KHI)	35,0		
70-79 Realisijoitukset	Rakennus- kustannusindeksi (RKI)			3,8
90-99 Muut menot	Kuluttajahinta- indeksi (KHI)			1,0
Lisätalousarviovaraus ja jakamaton varaus	Kuluttajahinta- indeksi (KHI)			9,0
Lakisääteisen hintakorjauksen aiennus eräiden etuuksien osalta tehtäväksi jo vuoden 2013 puoli- välissä.	Kansaneläke- indeksi (KEL)	26,0		
Yhteensä vuonna 2013		507,4	204,6	272,0

¹⁾ Puolustusvoimien toimintamenojen sekä puolustusmateriaalihankintojen määrärahasoihin (pl. henkilöstömenot) tehdään ennakkollinen 1,5 prosentin hinta- ja kustannustasotarkistus, joka tarkistetaan jälkikäteen vastaamaan elinkustannusindeksin osoittamaa hintatason nousua puolustusvoimien toimintamenojen ja sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenojen osalta sekä teollisuuden tuottajahintaindeksin alaindeksin DK nousua puolustusmateriaalihankintojen osalta.

²⁾ Otettu huomioon että OKM:n hallinnonalalla indeksikorotus jäädytetään vuodeksi 2013 (vaikutus n. -61,2 milj. euroa).

³⁾ Otettu huomioon että lapsilisien indeksikorotukset jäädytetään vuosilta 2013-2015 (vuoden 2013 vaikutus n. -39,8 milj. euroa).

⁴⁾ Otettu huomioon että yliopistojen valtionrahoituksen indeksikorotus jäädytetään vuodeksi 2013 (vaikutus n. -44,7 milj. euroa).

LIITE 2 Kokonaistaloudelliset ennusteet ja oletukset vuosille 2011—2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
BKT, määrän muutos	2,9	0,8	1,5	2,1	1,9	1,7
BKT, hinnan muutos	3,6	2,8	2,5	2,3	2,1	2,1
BKTL, arvo, milj. euroa	193 671	200 540	208 540	217 720	226 490	235 390
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	3,4	2,8	2,6	2,1	2,0	2,0
Ansiotasoindeksi, muutos-%	2,7	3,3	2,6	3,0	3,5	3,5
Rakennuskustannusindeksi, muutos-%	3,3	2,6	2,5	2,6	3,0	3,0
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi, muutos-%	6,4	1,8	2,5	3,0	2,0	2,0
Työttömyysaste, %	7,8	8,0	7,9	7,7	7,4	7,3
Palkkasumma, muutos-%	4,8	2,6	2,6	3,5	3,6	3,4
TyEL-indeksi	2 323	2 407	2 473	2 540	2 599	2 658
KEL-indeksi	1 508	1 565	1 607	1 652	1 689	1 722
Valtionosuusindeksi:						
Kustannustason muutos, ennuste	2,6	3,1	2,3	2,7	3,0	2,9
Kustannustason muutos, TAE	1,6	3,7	2,7	2,7	3,0	2,9
— sisältää indeksin korjauksen	-1	+0,6	+0,4			
Toteutunut kustannustason muutos	3,0					
Yliopistoindeksi	3,4	3,0	2,6	2,8	3,0	3,0
Työttömyysvakuutusmaksu						
— työnantaja, keskimäärin	2,32	2,32	2,32	2,32	2,32	2,32
— työntekijä	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60
TyEL-maksu	22,0	22,7	23,1	23,5	23,9	24,3
— työnantaja	17,10	17,35	17,55	17,75	17,95	18,15
— työntekijä alle / \neq 53 v.	4,70	5,15	5,35	5,55	5,75	5,95
— työntekijä yli 53 v.	6,00	6,50	6,80	7,05	7,30	7,55
— palkkakerroin	1,253	1,291	1,327	1,360	1,397	1,439
Vakuutetun sairausvakuutusmaksut						
— palkansaajien päivärahamaksu	0,82	0,82	0,82	0,85	0,84	0,84
— palkansaajien ja yrittäjien sairaanhoitomaksu	1,19	1,22	1,27	1,35	1,29	1,31
— eläkeläisten sairaanhoitomaksu	1,36	1,39	1,44	1,52	1,46	1,48
Valtion työnantajamaksut	21,9	21,6	21,5	21,4	21,2	21,0
— savamaksu	2,12	2,12	2,12	2,15	2,14	2,14
— eläkemaksu (VaEL)	19,77	19,48	19,41	19,24	19,03	18,81

Kuntien työnantajamaksut	29,5	29,5	29,5	29,5	29,4	29,2
— savamaksu	2,12	2,12	2,12	2,15	2,14	2,14
— muut sosiaalivakuutusmaksut	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
— työttömyysvakuutusmaksu	3,05	3,05	3,06	3,06	3,07	3,07
— eläkemaksu (KuEL)	23,6	23,6	23,6	23,6	23,5	23,3

LIITE 3 Valtiovarainministeriön arvio budjettitalouden varsinaisista tuloista vuosina 2012—2016 ja budjettitalouden tasapainosta vuosina 2012—2016

Valtiovarainministeriön arvio budjettitalouden varsinaisista tuloista vuosina 2012—2016, mrd euroa

	2012	2013	2014	2015	2016	2012—2016 keskim. vuosimuutos, %
	TA+LTA					
Verotulot yhteensä	38,2	40,8	42,6	44,2	46,3	4,9
— ansio- ja pääomatuloverot	7,7	8,4	9,0	9,4	9,9	6,5
— yhteisövero	3,6	3,4	3,6	3,9	4,5	6,3
— arvonlisävero	15,8	17,3	17,9	18,6	19,4	5,1
— valmisteverot	6,7	6,8	7,0	7,1	7,1	1,1
— muut verotulot	4,4	4,9	5,2	5,4	5,5	5,6
Sekalaiset tulot	4,9	4,9	5,0	5,0	5,2	1,8
Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	1,9	1,8	1,8	1,8	1,9	-0,4
— Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	1,4	1,2	1,2	1,2	1,2	-3,8
Tulot yhteensä¹⁾	45,3	47,7	49,8	51,4	53,8	4,4

¹⁾ Sisältää myös valtion antamien lainojen takaisinmaksut.

Valtiovarainministeriön arvio budjettitalouden tasapainosta vuosina 2012—2016, mrd. euroa, käyvin hinnoin

	2012	2013	2014	2015	2016
Budjettitalouden arvioidut tulot yhteensä ¹⁾	45,3	47,7	49,8	51,4	53,8
Menot yhteensä (käyvin hinnoin)	52,7	54,2	54,8	55,3	56,4
Budjettitalouden tasapaino	-7,5	-6,5	-5,0	-3,8	-2,6
Valtionvelka suhteessa BKT:seen, %	44	45	46	46	45

¹⁾ Sisältää myös valtion antamien lainojen takaisinmaksut.

LIITE 4 Kuntatalouden (kuntien ja kuntayhtymien) kehitys vuosina 2011—2016, kuntien tilinpidon mukaan

Kuntatalouden (kuntien ja kuntayhtymien) kehitys vuosina 2011—2016, kuntien tilinpidon mukaan, mrd. euroa (käyvin hinnoin)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tuloksen muodostuminen						
1. Toimintakate	-24,18	-25,21	-26,14	-27,22	-28,38	-29,59
2. Verotulot	19,07	19,49	20,10	21,05	21,96	22,57
3. Valtionosuudet, käyttötalous	7,68	8,09	8,21	8,38	8,67	8,88
4. Rahoitustuotot ja -kulut, netto	0,07	0,23	0,18	0,07	-0,04	-0,09
5. Vuosikate (=1.+2.+3.+4.)	2,64	2,60	2,35	2,28	2,21	1,77
6. Poistot	-2,20	-2,30	-2,40	-2,51	-2,62	-2,74
7. Satunnaiset erät, netto	0,13	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17
8. Tilikauden tulos	0,57	0,48	0,12	-0,06	-0,24	-0,80
Rahoitus						
9. Vuosikate	2,64	2,60	2,35	2,28	2,21	1,77
10. Satunnaiset erät	0,13	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17
11. Tulorahoituksen korjauserät	-0,40	-0,45	-0,45	-0,45	-0,45	-0,45
12. Tulorahoitus, netto (=9.+10.+11.)	2,36	2,32	2,07	2,00	1,93	1,49
13. Käyttöomaisuusinvestoinnit	-4,14	-4,20	-4,20	-4,20	-4,20	-4,20
14. Rahoitusosuudet ja myyntitulot	0,82	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
15. Investoinnit, netto (=13.+14.)	-3,32	-3,20	-3,20	-3,20	-3,20	-3,20
16. Rahoitusjäämä (=12.+15.)	-0,95	-0,88	-1,13	-1,20	-1,27	-1,71
17. Lainakanta ¹⁾	12,61	13,56	14,76	16,06	17,41	19,21
18. Kassavarat	4,70	4,67	4,65	4,64	4,62	4,61
19. Nettovelka (=17.-18.)	7,91	8,88	10,01	11,41	12,79	14,60

¹⁾Lainakanta määräytyy laskelmissa rahoitusjäämän kehityksen mukaan. Esimerkiksi kunnallisverotuksen kiristytessä (muut tekijät ennallaan) rahoitusjäämä kohenee ja lainakannan kasvu pienenee.

LIITE 5 Peruspalvelubudjettitarkastelun piirissä olevat kuntien ja kuntayhtymien valtionavut

Peruspalvelubudjettitarkastelun piirissä olevat kuntien ja kuntayhtymien valtionavut, milj. euroa (kehysvuodet 2013—2016 vuoden 2013 hintatasossa)

	2011 ¹⁾	2012 ¹⁾	2013	2014	2015	2016
Valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasauserineen						
Valtiovarainministeriö	8 134	8 469	8 621	8 572	8 587	8 610
Opetus- ja kulttuuriministeriö ²⁾ — siitä kuntayhtymien yksikköhintarahaus ³⁾	1 010	1 016	1 007	1 014	989	985
Yhteensä	9 144	9 485	9 628	9 586	9 576	9 595
Muut peruspalvelubudjettiin sisältyvät valtionavut						
Valtiovarainministeriö	115	44	49	19	16	16
Opetus- ja kulttuuriministeriö	226	244	228	227	235	235
Työ- ja elinkeinoministeriö	143	178	200	199	196	175
Sosiaali- ja terveysministeriö	536	563	537	528	494	485
Yhteensä	1 020	1 029	1 013	972	941	911
Peruspalvelubudjettitarkastelun valtionavut yhteensä	10 164	10 514	10 641	10 558	10 516	10 506

¹⁾ Budjetoitu (talousarvio ja lisätalousarviot)

²⁾ Sisältää lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulun ja muut pienehköt valtionosuudet, jotka eivät sisälly vuoden 2010 uudistukseen. Opetus- ja kulttuuritoimen nykyisistä valtionosuuksista on kuntien ylläpitämän koulutuksen laskennalliseksi osuudeksi arvioitu v. 2010 43,1 %, v. 2011 43,0 % ja vuodesta 2012 alkaen 41,3 %.

³⁾ Kuntayhtymien yksikköhintarahaus on kuntien saamaa valtionosuutta suurempi, koska suurinta osaa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle jäävistä tehtävistä ylläpitää muu kuin kunta, minkä seurauksena kuntien asukaskohtainen rahoitusosuus muodostuu niiden saamaa valtionosuutta suuremmaksi (ns. ylläpitäjäjärjestelmä).